

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

**INDIVIDUÁLNÍ VZDĚLÁVACÍ PLÁN
PRO ČESKÝ JAZYK NA 1. STUPNI ZŠ**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Jitka Kodyšová

Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Vedoucí práce: PhDr. Jaroslava Nováková, Ph.D.

Plzeň, 2018

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 30. června 2018

.....

vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala paní PhDr. Jaroslavě Novákové, Ph.D., za její ochotu, trpělivost a čas, který mi věnovala, a za cenné rady a připomínky, jež ve značné míře přispěly k vytvoření této diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	1
1 Současná koncepce vzdělávání.....	2
2 Žák se speciálními vzdělávacími potřebami.....	4
3 Podpůrná opatření.....	6
3.1 Podpůrná opatření 1. stupně	7
Podmínky k zajištění podpůrných opatření	8
3.2 Podpůrná opatření 2. stupně	11
Poradenská pomoc školy a školského poradenského zařízení.....	12
Konkretizace podpůrných opatření 2. stupně	12
3.3 Podpůrná opatření 3. stupně	13
Podmínky k zajištění podpůrných opatření	14
Normovaná finanční náročnost a forma vzdělávání	14
Konkretizace podpůrných opatření 3. stupně	15
3.4 Podpůrná opatření 4. stupně	16
Podmínky k zajištění podpůrných opatření	17
Normovaná finanční náročnost a forma vzdělávání	17
3.5 Podpůrná opatření 5. stupně	19
Podmínky k zajištění podpůrných opatření	19
Normovaná finanční náročnost a forma vzdělávání	20
Konkretizace podpůrných opatření 5. stupně	20
4 Individuální vzdělávací plán.....	22
4.1 Postup při zpracování individuálního vzdělávacího plánu	23
4.2 Metody výuky.....	24
4.3 Úpravy obsahu vzdělávání	24
4.4 Úpravy očekávaných výstupů ve vzdělávání.....	24
4.5 Organizace výuky	25
4.6 Způsob zadávání a plnění úkolů.....	25
4.7 Způsob ověřování vědomostí a dovedností	25
4.8 Hodnocení	25
4.9 Pomůcky a učební materiály	26
4.10 Podpůrná opatření jiného druhu	26
4.11 Personální zajištění úprav v průběhu vzdělávání	26
4.12 Další subjekty, které se podílejí na vzdělávání žáka	26
4.13 Spolupráce se zákonnými zástupci	27
4.14 Dohoda mezi žákem a vyučujícím	27
4.15 Popis realizace podpůrných opatření v jednotlivých vyučovacích předmětech	27

5	Rámcový vzdělávací program	28
5.1	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání	28
5.2	Charakteristika vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura.....	29
6	Analýza individuálních vzdělávacích plánů	32
6.1	Plán pedagogické podpory pro 1. ročník.....	32
6.1.1	Popis plánu pedagogické podpory pro 1. ročník poskytnutého základní školou.....	33
6.1.2	Vyhodnocení plánu pedagogické podpory a návrh na jeho doplnění pro vyučovací předmět český jazyk	33
6.2	Individuální vzdělávací plán pro 2. ročník	37
6.2.1	Popis individuálního vzdělávacího plánu pro 2. ročník poskytnutého základní školou.....	38
6.2.2	Vyhodnocení individuálního vzdělávacího plánu a návrh na jeho doplnění pro vyučovací předmět český jazyk.....	39
6.3	Individuální vzdělávací plán pro 3. ročník	42
6.3.1	Popis individuálního vzdělávacího plánu pro 3. ročník poskytnutého základní školou	42
6.3.2	Vyhodnocení individuálního vzdělávacího plánu a návrh na jeho doplnění pro vyučovací předmět český jazyk.....	44
6.4	Individuální vzdělávací plán pro 4. ročník	45
6.4.1	Popis individuálního vzdělávacího plánu pro 4. ročník poskytnutého základní školou	45
6.4.2	Vyhodnocení individuálního vzdělávacího plánu a návrh na jeho doplnění pro vyučovací předmět český jazyk.....	47
6.5	Individuální vzdělávací plán pro 5. ročník	48
6.5.1	Popis individuálního vzdělávacího plánu pro 5. ročník poskytnutého základní školou	49
6.5.2	Vyhodnocení individuálního vzdělávacího plánu a návrh na jeho doplnění pro vyučovací předmět český jazyk.....	51
	Závěr.....	52
	Resumé	54
	Seznam literatury.....	55

Úvod

Primární vzdělávání představuje velmi důležité období v životě dítěte. Zkušenosti získané v prvních pěti letech povinného základního vzdělávání ovlivňují postoj dítěte ke studiu v dalších letech, ale také jeho sociální vazby. Jedním z klíčových faktorů, který ovlivňuje adaptaci dítěte v procesu vzdělávání, je pedagog a jeho postoj k osobnosti dítěte. Již zakladatel didaktiky Jan Amos Komenský tvrdil, že ke každému dítěti je třeba přistupovat individuálně a respektovat ho jako celek.

Předkládaná diplomová práce se zabývá individuálním vzdělávacím plánem pro český jazyk v primárním vzdělávání. Cílem je analyzovat pět individuálních vzdělávacích plánů, zjistit jejich efektivitu, vyhodnotit stanovená podpůrná opatření a případně je rozpracovat a rozvinout.

Teoretická část práce se zabývá současnou koncepcí vzdělávání, zejména vzděláváním žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Podrobně je charakterizováno pět stupňů podpůrných opatření, přičemž posuzovaná kritéria jsou u všech stupňů shodná. Kapitola o současné koncepci vzdělávání definuje inkluzivní vzdělávání a vysvětluje jeho význam z pohledu různých autorů. Další část práce se věnuje historickému vývoji klasifikace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, zmiňuje Strategii vzdělávací politiky České republiky do roku 2020 a nastiňuje situaci budoucího vzdělávání, zmiňuje také školský zákon a jeho definici osoby se speciálními vzdělávacími potřebami spolu s přínosem nové právní úpravy. Stěžejním tématem práce je individuální vzdělávací plán, který je podrobně popsán. Nechybí ani Rámcový vzdělávací program a zaměření na posuzovaný obor Český jazyk a literatura. Analýza individuálních vzdělávacích plánů je založena na popisu plánů a vyhodnocení pěti různých žáků od prvního do pátého ročníku základní školy.

Práce vychází zejména z Katalogů podpůrných opatření (Obecná část a Dílčí část), Metodiky pro nastavování podpůrných opatření ve školách ve spolupráci se školskými poradenskými zařízeními a z Vyhlášky č. 27 o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných.

1 Současná koncepce vzdělávání

V letech 2001-2013 se i přes dílčí úspěchy v jednotlivých oblastech vzdělávání nepodařilo naplnit řadu cílů stanovených v Národním programu rozvoje vzdělávání (Bílé knize) z roku 2001. V důsledku toho byla vytvořena a schválena nová vzdělávací strategie nazvaná *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020*, a stala se tak základním pilířem české vzdělávací politiky. Tato nová koncepce je ustanovena v obecné rovině, a proto jsou stanoveny nosné implementační dokumenty nižšího řádu: Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období let 2015-2020, Akční plán inkluzivního vzdělávání v České republice, Strategie digitálního vzdělávání, Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na léta 2016-2020, Rámec rozvoje vysokého školství do roku 2020, Datová informační politika resortu školství a Koncepce podpory mládeže na období 2014-2020. V souvislosti s pečlivou evaluací předchozího stavu vzdělávací politiky nová strategie zavádí tři hlavní priority, a to snižovat nerovnosti ve vzdělávání, podporovat kvalitní výuku a učitele jako její klíčový předpoklad a odpovědně a efektivně řídit vzdělávací systém.¹

Jednou ze zásadních změn českého školství je zavedení inkluzivního vzdělávání. To je dle Michalíka, Baslerové, Felcmanové a kol.² definováno jako „*průběžně probíhající proces, ve kterém se lidé s postižením v plné míře účastní všech aktivit společnosti (včetně vzdělávání) stejně jako lidé bez postižení. Inkluze znamená nejen formální zahrnutí do skupiny vrstevníků, ale také přijetí ze strany ostatních členů skupiny.*“

Bočková a Vítková³ o inkluzivním vzdělávání hovoří jako o praxi zařazování všech dětí do běžné školy, tzv. hlavního vzdělávacího proudu. V inkluzivní škole se neoddělují děti se speciálními vzdělávacími potřebami, v jedné třídě se tak spolu vzdělávají děti se zdravotním postižením, děti nadané, děti cizinců, děti jiného etnika i většinové společnosti. Ke každému jedinci se přistupuje individuálně, inkluzivní přístup je přínosný pro všechny žáky. (upraveno) Inkluzivním vzděláváním je zaručena priorita snižování nerovnosti ve vzdělávání.

¹ MŠMT. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020*. [online]. 2018. [cit. 2018-03-26]. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/strategie-2020_web.pdf.

² MICHALÍK, J., BASLEROVÁ, P., FELCMANOVÁ, L. a kol. *Katalog podpůrných opatření. Obecná část. Pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu zdravotního nebo sociálního znevýhodnění*. Olomouc: 2015, s. 211

³ BOČKOVÁ, B., VÍTKOVÁ, M. et al. *Podpora žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v kontextu inkluzivního vzdělávání*. Brno: 2016, s. 146.

Jedním z cílů nové vzdělávací politiky je právě nutnost směřování k systému, který žáky nesegmentuje podle kognitivních schopností, nýbrž umožňuje plně rozvinout jejich potenciál v inkluzivně zaměřeném vzdělávání.

Reforma současného vzdělávání podporuje celoživotní učení a motivaci k němu, zaručuje rovný přístup ke vzdělávání pro všechny žáky, upouští od kategorizace žáků a zavádí nové vymezení pojmu žák se speciálními vzdělávacími potřebami.⁴

⁴ MŠMT. *Akční plán inkluzivního vzdělávání na období 2016-2018*. [online]. 2018. [cit. 2018-03-26]. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/apiv_2016_2018.pdf.

2 Žák se speciálními vzdělávacími potřebami

Termín speciální vzdělávací potřeby je dnes již zcela běžný a je ukotvený jak v legislativě, tak v odborné terminologii pedagogiky. V České republice se začal používat od 2. poloviny 90. let minulého století. V této době pojem označoval žáky, kterým bylo nutné věnovat zvýšenou péči, přičemž byli označováni jako osoby, děti nebo žáci se speciálními vzdělávacími potřebami. Právo na jejich vzdělání, jehož obsah, formy a metody odpovídaly jejich vzdělávacím potřebám a možnostem, bylo ukotveno v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami byli v minulosti členěni na tři základní skupiny: žák se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním a se sociálním znevýhodněním. Žákem se zdravotním postižením se rozuměl žák se zrakovým, sluchovým, mentálním nebo tělesným postižením, s vadami řeči, autismem nebo specifickými poruchami učení. Za žáka se zdravotním znevýhodněním se považoval žák se zdravotním oslabením, dlouhodobou nemocí nebo specifickými poruchami učení. Žáci se sociálním znevýhodněním pocházeli z rodin s nízkým sociokulturním postavením, nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovou nebo z cizojazyčného prostředí.⁵

V současné době je pojetí speciálních vzdělávacích potřeb mnohem rozsáhlejšího charakteru. Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020 si klade za cíl snižovat nerovnosti ve vzdělávání, podporovat kvalitní výuku a odpovědně a efektivně řídit vzdělávací systém. V souvislosti se vzděláváním žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je primární především první z vyjmenovaných priorit, a to snižování nerovnosti ve vzdělávání. Proto byl pojem žák se speciálními vzdělávacími potřebami redefinován. Namísto znevýhodnění, zdravotního postižení, statutu azylanta a sociálně znevýhodněného je definován žák s potřebou podpůrných opatření ve vzdělávání.

⁵ JUCOVIČOVÁ, D. a kol. *Individuální vzdělávací plán pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami*. Praha: 2009, s. 8

PRŮCHA, J. *Speciální vzdělávací potřeby: spor o realizaci ve školách*. [online]. 2018. [cit. 2018-01-18]. Dostupné z: <http://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=550&lang=cs>.

Novela zákona č. 82/2015 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 16 a § 17, definuje osobu se speciálními vzdělávacími potřebami jako dítě, žáka a studenta se speciálními vzdělávacími potřebami, které k naplnění svých možností nebo uplatnění a užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných opatření.⁶

Nová právní úprava má tedy přispět k vytváření rovných podmínek a příležitostí ve vzdělávání, a zároveň pomoci i v sociální adaptaci dětí s různými typy vzdělávacích potřeb.

⁶ MICHALÍK, J., BASLEROVÁ, P., FELCMANOVÁ, L. a kol. *Katalog podpůrných opatření. Obecná část. Pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu zdravotního nebo sociálního znevýhodnění*. Olomouc: 2015, s. 56

3 Podpůrná opatření

Podpůrnými opatřeními se rozumí nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte, žáka nebo studenta.⁷ Podpůrná opatření mají kompenzovat speciální vzdělávací potřeby dětí, žáků a studentů a vyrovnávat jejich obtíže ve vzdělávání. Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na bezplatné poskytování podpůrných opatření školou a školským poradenským zařízením, kterým může být pedagogicko-psychologická poradna nebo speciálně pedagogické centrum.

Podpůrná opatření zahrnují nejen poradenskou pomoc školy a školského zařízení, ale i úpravu obsahu, organizace, hodnocení, forem a metod vzdělávání a školských služeb, úpravu podmínek přijímání a ukončování vzdělávání, využití kompenzačních pomůcek. Předpokládá se i využití speciálních pomůcek a učebnic, využívání komunikačních systémů pro sluchově postižené osoby, dále Braillova písma a náhradních komunikačních systémů. Pro tyto žáky je možné využívat služeb tlumočnicka českého znakového jazyka, přepisovatele, případně služeb dalších osob, zpravidla pracovníků speciálního pedagogického centra. Podpůrná opatření též obsahují úpravu očekávaných výstupů ve vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu (je možno modifikovat i rozšiřovat). Podpůrná opatření zahrnují i personální posílení výuky s využitím asistenta pedagoga nebo dalšího pedagogického pracovníka (speciálního pedagoga, učitele), případně osobního asistenta. Do podpůrných opatření se řadí také stavební nebo technické úpravy prostor, ve kterých vzdělávání probíhá, pokud to vyžaduje vzdělávání žáka, nebo poskytování školských služeb.⁸

Všechna podpůrná opatření stanovuje podle platné legislativy vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění účinném od 1. 1. 2018. Vyhláška č. 27/2016 Sb. popisuje vzdělávání žáků s ohledem na jejich věk a vývojovou úroveň. Postupy upravené v této vyhlášce jsou vytvořeny tak, aby byly vždy v nejlepším zájmu žáka. Podle této novely jsou podpůrná opatření rozdělena do pěti stupňů, podle organizační, pedagogické a finanční náročnosti. Podpůrná opatření různých druhů nebo stupňů se mohou kombinovat, pokud to vyžadují potíže žáka.⁹

⁷ ZÁKON č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Český Těšín: 2016.

⁸ ČADILOVÁ, V., ŽAMPACHOVÁ, Z. *Tvorba individuálních vzdělávacích plánů*. Praha: 2016.

⁹ MŠMT. *Vyhláška č. 27 o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných*. [online]. 2016. [cit. 2018-01-18]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaska-c-27-2016-sb-o-vzdelavani-zaku-se-specialnimi-2>.

3.1 Podpůrná opatření 1. stupně

Podpůrná opatření prvního stupně slouží ke kompenzaci mírných obtíží ve vzdělávání, a to formou nepatrných úprav v režimu školní výuky a domácí přípravy, které vedou ke zlepšení vzdělávacích schopností dítěte. Na úpravách ve vzdělávání žáků se podílejí pedagogičtí pracovníci, kteří spolupracují s pracovníky poskytujícími poradenské služby ve škole (školní speciální pedagog, školní psycholog, výchovný poradce, metodik prevence) a se zákonnými zástupci. První stupeň podpory má škola plně ve své kompetenci. Na základě doporučení poradenských institucí nejsou pedagogičtí pracovníci jen ti, kteří realizují podpůrná opatření, ale jsou to i kompetentní osoby, které jako první identifikují potíže ve vzdělávání a chování žáka. Pomocí této pedagogické diagnostiky učitelé navrhnou prvotní podpůrná opatření. Východiskem pro určování podpory se stává v první řadě rozhovor se žákem nebo jeho zákonným zástupcem, pozorování žáka při vyučování, analýza školních dovedností a jeho domácí přípravy, didaktické testy a reflexe rozboru výsledků žákovy práce. V případě, že přímá podpora pedagoga již nepostačuje, škola vytváří Plán pedagogické podpory, který velmi stručně popisuje úpravy v možnostech práce se žákem. To znamená, že popisuje komplexnější přístup k řešení problémů. Na jeho vytváření se podílí více pedagogů. Tento dokument je součástí příloh k vyhlášce č. 27/2016 Sb. V Plánu pedagogické podpory jsou uvedeny údaje o žákovi, stručný popis jeho obtíží, důvod vytvoření a stanovení cílů. Dále plán obsahuje metody výuky, organizaci výuky, pomůcky a hodnocení žáka. Pro učitele je vytvoření takového dokumentu uvědoměním si vlastních dosavadních uplatňovaných metodických postupů a zároveň umožňuje stanovit další cíle a kroky vedoucí k pokroku žáka. Plán pedagogické podpory zahrnuje nejen oblast školní výuky, ale i spolupráci rodiče v oblasti domácí přípravy dítěte. Rodič od učitele získává popis metod a přístupu k žákovi. Emoční podpora rodiče učitelem je důležitá pro společné zvládnutí potíží žáka. Podpůrná opatření prvního stupně nevyžadují finanční náročnost a podporují žáka v celém průběhu školního vzdělávání.¹⁰

¹⁰ NÚV. *Metodika pro nastavování podpůrných opatření ve školách ve spolupráci se školskými poradenskými zařízeními*. Praha: 2014/2016.

Podmínky k zajištění podpůrných opatření

Mezi podmínky k zajištění podpůrných opatření spadá pravidelná konzultace pedagogů a vyhodnocování zvolených postupů, materiální podpora podle podmínek školy a prostředky pedagogické podpory žáka (schopnosti učitele vhlédnout do metakognice žáka a zvolit takové pedagogické postupy, které respektují kompetence žáka a zároveň plní obsahy vzdělávání).

Základem pedagogické podpory je zvolit vhodnou vyučovací strategii, schopnost strukturovat učení a používat náležité didaktické postupy. Mezi podpůrná opatření patří i způsob hodnocení práce žáka, který je pro něj motivující. Cílem není ukázat žákovi chybu, ale schopnost chybu objevit. Učitel by měl ideálně volit cíle vycházející z maximálního výkonu žáka, nikoliv jeho minima. Kvalita pedagogické podpory se může zvýšit vzájemnými konzultacemi a sdílením poznatků o žákovi s ostatními kolegy učiteli nebo školním psychologem či školním speciálním pedagogem. Škola by měla vytvořit podmínky pro konzultace učitelů, žáků i rodičů. Neméně důležitá je realizace společných jednání učitele s vedením školy a rodiči. Dle svých možností škola zajišťuje materiální podporu, například pracovní listy nebo jednoduché pomůcky vlastní výroby. Na pořízení dalších pomůcek je možné využít různé projekty a granty. Některé specifické pomůcky lze zapůjčit ve školském poradenském zařízení nebo ve speciálním pedagogickém centru.¹¹

Poradenskou pomoc ve škole zajišťují výchovný poradce a školní metodik prevence. Výchovný poradce se věnuje podpoře žáků a pedagogických pracovníků při vzdělávání žáků s potřebou uplatňování podpůrných opatření. Školní metodik prevence se zabývá péčí o žáky s rizikovým chováním. Na škole může působit i školní speciální pedagog i školní psycholog. Ti se podílejí na poskytování poradenských služeb. Poradenský školní pracovník se zabývá spoluprací s dalšími školními pracovníky, zajišťuje pravidelnou komunikaci se zákonným zástupcem žáka, komunikuje se školským poradenským zařízením, které zajišťuje návrhy podpůrných opatření a podílí se ve škole na jejich realizaci.¹²

¹¹ NÚV. *Metodika pro nastavování podpůrných opatření ve školách ve spolupráci se školskými poradenskými zařízeními*. Praha: 2014/2016.

¹² MŠMT. *Vyhláška č. 27 o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných*. [online]. 2016. [cit. 2018-01-18]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaska-c-27-2016-sb-o-vzdelavani-zaku-se-specialnimi-2>.

Normovaná finanční náročnost a forma vzdělávání

Tento stupeň podpory je uskutečňován bez finančních nároků. Podpůrná opatření vyplývají zejména z pedagogické diagnostiky a obecných didaktických zásad a realizace těchto opatření je pouze v kompetenci školy. Využívá se přímé a nepřímé pedagogické činnosti učitele, což znamená například doučování žáků, kteří vykazují obtíže ve vzdělávání.

Doučování by nemělo sloužit jen k doplnění znalostí žáka, ale hlavně by mělo pomoci objevit strategii učení u žáka, aby se mohl následně vybrat vhodný způsob práce s učivem.¹³

Východiska pro poskytování podpůrných opatření

Východiska pro určení podpůrných opatření se dělí do čtyř základních kategorií. První kategorií je pozorování v hodině a rozhovor se žákem nebo zákonným zástupcem žáka. Druhou je prověřování znalostí a dovedností žáka a reflexe rozboru výsledků žákovy práce. Další kategorií tvoří analýza výkonů a činností žáka a využívání portfolia žákovských prací. Do poslední skupiny spadá analýza domácí přípravy žáka a dosavadního pedagogického působení školy na žáka.

Analýza domácí přípravy se provádí přímo na základě odevzdaných domácích úkolů nebo rozhovory se žákem či jeho rodiči. Tím zjišťujeme, zda žák pracoval samostatně nebo s dopomocí. Úroveň vypracování úkolu je též ovlivněna rodinnými podmínkami dítěte. Učitel by měl pátrat po důvodu nesplnění domácího úkolu, zaměřit se, zda je důvodem problém s koncentrací, pamětí nebo je příčinou jiná okolnost. Součástí vyhodnocovaných informací je i frekvence domácí přípravy, zda je pravidelná či nárazová, a zda je domácí úkol zaměřen na jevy nutné k procvičování, a jestli je v kompetencích žáka splnit daný úkol. Zmíněná východiska jsou zaměřena především na zkoumání žáka, rodiny a třídy. V analýze dosavadního pedagogického působení školy je nutná také reflexe vlastního pedagogického přístupu. Vhodná je metoda seberefektujících otázek. Učitel může své postupy konzultovat s kolegy nebo těžit ze vzájemné hospitace. Trendem poslední doby je moderní metoda „Videotrénink interakcí“, která pracuje s rozбором videonahrávky. Východiska pro stanovení podpůrných opatření by měla pomoci učitelům a poradenským pracovníkům školy umožnit lépe prozkoumat obtíže žáka. Toto zjištění se nemá zaměřovat jen na popis žákových nedostatků, ale podpořit jeho silné stránky a rozvíjet jeho potenciál.¹⁴

¹³ NÚV. *Metodika pro nastavování podpůrných opatření ve školách ve spolupráci se školskými poradenskými zařízeními*. Praha: NÚV. 2014/2016.

¹⁴ Tamtéž.

Učitel by měl v průběhu vzdělávání žáků analyzovat vlastní přístup a vyučovací styl. Tímto průběžným rozbohem může pedagog vyhodnocovat svoji pedagogickou intervenci a na základě zjištěných pozitiv a negativ používat vhodnější podpůrná opatření, vyučovací metody a postupy.¹⁵

Konkretizace podpůrných opatření 1. stupně

Vhodně zvolené metody výuky vycházející z obecných didaktických zásad podporují kvalitu vzdělávacích procesů žáka, rozvíjejí preferované učební styly žáka, respektují jeho specifika a míru nadání a potřeby žáka reflektují. Zaměřují se na rozvoj vnímání, na práci s textem a obrazem a na metody podporující zapamatování. Pomocí opakování a procvičování dochází k přirozenému osvojování vědomostí a dovedností. Důraz by měl být kladen také na aktivizaci a motivaci žáka a na upevnění pracovních návyků. Individualizovaná výuka by měla zohledňovat individuální potřeby žáka a respektovat jeho pracovní specifika, tak aby mohl zažít pocit úspěchu. Vybírá se vhodná forma práce, která umožňuje respektování pracovního tempa žáka a plnění úkolů s delším časovým limitem. U domácích úkolů se přihlíží k podmínkám splnění úkolů s ohledem na možnosti žáka. Struktura vyučovacích hodin, formy a metody výuky, srozumitelnost učiva by měly být voleny s ohledem na zvyšování koncentrace žáka a motivaci k učení. Současně by se mělo dbát na zvyšování sociálního statusu a zohlednění prostředí, ze kterého žák přichází. S ohledem na nadané a mimořádně nadané žáky se může učivo obohatit a prohloubit nad rámec školního vzdělávacího programu. Výstupy vzdělání se neupravují.

V organizaci výuky je navrhováno zejména střídání činností a forem práce během výuky. Žák je seznámen s průběhem a strukturou vyučovací hodiny. Důležité je i uspořádání třídy s ohledem na potřeby žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Vhodná je skupinová a kooperativní výuka, při které lze zohlednit postavení žáka ve skupině. Hodnocení žáků je založeno na rozmanitých formách hodnocení. Kritéria posuzování závisí na charakteru žákova problému. Hodnocení nemá být jen výkazem úspěšnosti žákova učení. Cílem vhodně zvolené formy hodnocení by především mělo být posílení žákovy motivace pro další vzdělávání.¹⁶

¹⁵ MŠMT. *Vyhláška č. 27 o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných*. [online]. 2016. [cit. 2018-01-19]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaska-c-27-2016-sb-o-vzdelavani-zaku-se-specialnimi-2>.

¹⁶ Tamtéž.

3.2 Podpůrná opatření 2. stupně

Zařazení do kategorie druhého stupně podpůrných opatření je ovlivněno aktuálním zdravotním stavem žáků, opožděným vývojem, odlišným kulturním prostředím nebo životními podmínkami.

Dále se vztahuje na žáky se specifickými poruchami učení a chování, mírným oslabením sluchových a zrakových funkcí, oslabením dorozumívacích schopností, mírnými řečovými vadami, poruchami autistického spektra s mírnými obtížemi a dalšími specifiky.¹⁷

Všechny jmenované obtíže vyžadují individuální přístup ke vzdělávacím potřebám žáka, úpravy v organizaci a metodách výuky a individuální přístup v hodnocení žáka. U tohoto typu podpůrných opatření je možné využít individuálního vzdělávacího plánu. Potíže žáků ve vzdělávání jsou mírného charakteru, ke kompenzaci obvykle stačí využít speciálních učebních pomůcek, speciální pedagogické péče nebo úprav pedagogické práce. Cílem podpůrných opatření druhého stupně je integrovat pedagogické metody a formy práce, které je učitel schopen realizovat takovým způsobem, aby dopady na vzdělávání ostatních žáků byly minimální. Ideální je plné zapojení žáka do společné výuky s důrazem na individuální přístup k žákovi. Škole za vzdělávání žáka ve druhém stupni podpory současně přísluší zvýšení finanční podpory. Tato podpůrná opatření se vždy opírají o doporučení školského poradenského zařízení a obsahují i efektivní podpůrná opatření z prvního stupně podpory.¹⁸

Podmínky k zajištění podpory

Jednou z podmínek je doporučení školského poradenského zařízení (ŠPZ). Pracovník ŠPZ řídí a zajišťuje komunikaci se školou. Další podmínkou je spolupráce všech subjektů, které se podílejí na vzdělávání žáka (rodina a školská zařízení). Mimoto se doporučuje zařadit žáka do speciálně pedagogické nebo pedagogické intervenční péče podle jeho obtíží a možností školy. Pro nadané žáky je zajištěna možnost konzultace odborné osoby se školou pro účely vzdělávání těchto žáků.¹⁹

¹⁷ MŠMT. *Vyhláška č. 27 o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných*. [online]. 2016. [cit. 2018-01-27]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaska-c-27-2016-sb-o-vzdelavani-zaku-se-specialnimi-2>.

¹⁸ BOČKOVÁ, B., VÍTKOVÁ, M. *Podpora žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v kontextu inkluzivního vzdělávání*. Brno: Masarykova univerzita. 2016.

¹⁹ MŠMT. *Vyhláška č. 27 o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných*. [online]. 2016. [cit. 2018-01-27]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaska-c-27-2016-sb-o-vzdelavani-zaku-se-specialnimi-2>.

Poradenská pomoc školy a školského poradenského zařízení

Poradenskou pomoc zajišťují poradenští pracovníci školy, kterými jsou školní metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog a školní speciální pedagog. Tito pracovníci pravidelně komunikují se školskými poradenskými zařízeními, která navrhuji podpůrná opatření a také se podílejí na jejich realizaci ve školách.²⁰

Normovaná finanční náročnost a forma vzdělávání

Na pomůcky, konkrétně speciální učebnice a speciální učební kompenzační pomůcky, je možné využít poskytované a zákonem dané finanční prostředky. Dále je ze zákona stanovena časová dotace pedagogické intervence, a to jednu hodinu týdně pedagogické intervence se žákem ve škole, jednu hodinu týdně pedagogické intervence na práci se žákem ve školském zařízení a jednu hodinu týdně speciálně pedagogické péče se speciálním pedagogickým pracovníkem nebo psychologem. Forma vzdělávání závisí na věku žáka, stupni vzdělávání a respektování jeho speciálně vzdělávacích potřeb. Do vzdělávání žáka může vstupovat další pedagogický pracovník, sdílený asistent, jehož doba je omezena na jednu hodinu týdně.²¹

Konkretizace podpůrných opatření 2. stupně

Úpravy metod výuky, a to i včetně domácí přípravy, zohledňují speciálně vzdělávací potřeby žáka a zaměřují se na rozvoj myšlení, pozornosti, vnímání, paměti a motoriky. Vedou ke snazšímu osvojení vědomostí a dovedností. Vzhledem ke vzdělávacím potřebám žáka je vyžadována úprava obsahu vzdělávání v dílčích oblastech. Obsah vzdělávání je modifikován v kontextu závislosti na speciálních vzdělávacích potřebách a doporučení školského poradenského zařízení. Podpora se týká i žáků s odlišnými kulturními a životními podmínkami, konkrétně je-li český jazyk vyhodnocen jako cizí jazyk, je v základním vzdělávání posílána výuka českého jazyka na tři vyučovací hodiny týdně. Úprava očekávaných výstupů se ve druhém stupni většinou nezařazuje. Ve výuce je žák většinou vzděláván frontální formou. Na specifické činnosti může být vytvořena skupina žáků s obdobným problémem a tato skupina je vzdělávána individuálně.

U žáků nadaných a mimořádně nadaných je možné rozšířit obsah školního vzdělávacího programu nad rámec učiva. Z individuálně nastavené organizace vzdělávání vyplývají taktéž metody a formy užívané ve výuce.²²

²⁰ MŠMT. *Vyhláška č. 27 o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných*. [online]. 2016. [cit. 2018-01-27]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaska-c-27-2016-sb-o-vzdelavani-zaku-se-specialnimi-2>.

²¹ Tamtéž.

²² Tamtéž.

Učitel by měl přirozeně reagovat na žákovy individuální vzdělávací potřeby a na základě aktuální situace využívat aktivizující metody, volit vhodný styl výuky a zařazovat kooperativní učení. Organizace výuky a podmínky zapojení žáka jsou definovány v doporučení školského poradenského zařízení. Druhý stupeň podpůrných opatření umožňuje využití individuálního vzdělávacího plánu, které doporučuje školské poradenské zařízení.

Hodnocení žáka se speciálními vzdělávacími potřebami je nastaveno tak, aby kritéria hodnocení umožnila žákovi dosahovat osobního pokroku. K tomu se využívají různé formy hodnocení, které respektují obtíže žáka, jeho nadání nebo mimořádné nadání. Využívá se zejména formativního a sumativního hodnocení. Formativní hodnocení je zaměřeno na hodnotu zpětné vazby, sumativní zohledňuje jak omezení žáka, tak jeho pokroky.

Ve druhém stupni podpůrných opatření by měla být zajištěna speciálně pedagogická péče speciálními pedagogy nebo psychology školy. Speciálně pedagogická intervence je zaměřena na nápravy v oblasti logopedie, řečové výchovy, specifických poruch učení, rozvoj grafomotorických dovedností, sociální komunikace a zdravotní tělesné výchovy. Podmínkou speciálně pedagogické péče je zachování počtu povinných vyučovacích hodin. V případě potřeby se žák vzdělává s využitím didaktických nebo speciálně didaktických pomůcek, které jsou finančně dostupné. Pomůckami jsou nejčastěji speciální učebnice, speciální učební pomůcky nebo kompenzační pomůcky. Platí, že tyto pomůcky musí odpovídat normované finanční náročnosti druhého stupně.²³

3.3 Podpůrná opatření 3. stupně

Profil vzdělávacích potřeb nárokuje takové dílčí úpravy v organizaci a průběhu vzdělávání, které jsou již závažnějšího charakteru a zasahují do organizace práce se třídou, ve které je žák vzděláván. Rozsah těchto opatření zahrnuje regulace ve strategiích práce s učivem a úpravy podmínek a postupů školní činnosti, včetně domácí přípravy. Tento stupeň vyžaduje podporu asistenta pedagoga, vhodná je také spolupráce s odborníky z jiných oborů.²⁴

²³ MŠMT. *Vyhláška č. 27 o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných*. [online]. 2016. [cit. 2018-01-27]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaska-c-27-2016-sb-o-vzdelavani-zaku-se-specialnimi-2>.

²⁴ Tamtéž.

Třetí stupeň podpory odpovídá zejména závažným specifickým poruchám učení, poruchám chování, těžkým poruchám řeči, poruchám autistického spektra, lehkým mentálním postižením, zrakovým a sluchovým postižením, tělesným postižením, neznalosti vyučovacího jazyka, mimořádnému intelektovému nadání a jiným obtížím negativním dopadem na kvalitu vzdělávání žáka.

Délka poskytování podpůrných opatření se stanovuje podle charakteru speciálně vzdělávacích potřeb žáka. Žáci jsou obvykle vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu. Žák zařazený do speciálního vzdělávání je vzděláván podle upraveného rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání.²⁵

Podmínky k zajištění podpůrných opatření

Hlavním dokumentem a podmínkou k zajištění podpůrných opatření je doporučení školského poradenského zařízení. Možnými dalšími podmínkami jsou odborný poradce školního zařízení, spolupráce se žákem a jeho zákonným zástupcem, zařazení žáka do speciálně pedagogické péče organizované školou a pedagogická intervence školského zařízení. Důležitá je rovněž podpora práce pedagogického pracovníka asistentem pedagoga, školního psychologa nebo speciálního pedagoga.²⁶

Normovaná finanční náročnost a forma vzdělávání

Žák ve třetím stupni podpůrných opatření má nárok na speciální učebnice a speciální učební pomůcky, kompenzační a rehabilitační pomůcky, úpravu výstupů a obsahu vzdělávání, služby asistenta pedagoga podle charakteru speciálních vzdělávacích potřeb dítěte, podporu výuky dalším pedagogickým pracovníkem v rozsahu polovičního úvazku a podporu školním psychologem nebo školním speciálním pedagogem taktéž v rozsahu polovičního úvazku. Právo vzniká i na tři hodiny týdně pedagogické intervence a speciálně pedagogické intervence, z toho jedna hodina týdně na práci se třídou. Forma vzdělávání se odráží od věku žáka a požadavků na organizaci jeho vzdělávání, jež vždy respektuje speciální vzdělávací potřeby žáka.²⁷

²⁵ MŠMT. *Vyhláška č. 27 o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných*. [online]. 2016. [cit. 2018-02-10]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaska-c-27-2016-sb-o-vzdelavani-zaku-se-specialnimi-2>.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ Tamtéž.

Konkretizace podpůrných opatření 3. stupně

Ve třetím stupni podpůrných opatření jsou využívány veškeré vhodné metody jako v předchozích stupních podpůrných opatření, ale také se využívají další metody na podporu oslabených nebo nefunkčních dovedností a kompetencí žáka. Metody se zaměřují též na rozvoj řečových a poznávacích funkcí, nácvik sociálních a sebeobslužných dovedností. Výuka se vždy přizpůsobuje specifikům žáka, využívá kooperativní formy výuky a individualizovaný přístup. Podstatná je i podpora motivace žáka a jeho začlenění v rámci třídy. Obsah vzdělávání může být upravován a modifikován jen pro žáky s lehkým mozkovým postižením podle rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Pro žáky nadané a mimořádně nadané se obohacuje obsah vzdělávání nad rámec výstupů školního vzdělávacího programu. Pro žáky s potřebou posílení výuky českého jazyka jako jazyka cizího se uplatňuje navýšená časová dotace tři hodiny týdně.

Organizace a průběh vzdělávání žáka ve třídě respektující specifika žáka, dávají možnost úprav pracovního prostředí a pracovního místa, mohou využívat speciálních učebnic, speciálních učebních a kompenzačních pomůcek a postupů. Tyto organizační úpravy vedou k lepší koncentraci pozornosti žáků v průběhu výuky. Do organizace výuky je též možno začlenit asistenta pedagoga nebo dalšího pedagogického pracovníka. V případě vyššího počtu žáků nebo nemožného dělení třídy, může škola využít přítomnosti dalšího pedagoga, který se podílí na podpoře pohybu žáka, jeho orientace v prostoru, komunikaci a také sebeobsluhy. I v tomto stupni podpory lze začlenit sdíleného pedagoga. Při vyučování by se mělo využívat slovního, sumativního, formativního a autonomního hodnocení a všech prvků hodnocení, které zvyšují motivaci žáka k učení.

Třetí stupeň podpůrných opatření zahrnuje pedagogickou a speciálně pedagogickou intervenci. Pedagogická intervence podporuje vzdělávání žáka ve vyučovacích předmětech, kde je třeba posílit vzdělávání, nebo slouží jako kompenzace nedostatečné domácí přípravy. Ve speciální pedagogické intervenci je zamýšlena péče o žáka v oboru speciální pedagogiky a psychologie. Jak již bylo zmíněno, v opodstatněných záležitostech lze využít asistenta pedagoga. Jedná se například o výuku tělesné nebo pracovní výchovy žáků s tělesným postižením. U funkce sdíleného asistenta pedagoga jsou takovéto vyučovací hodiny dotovány více hodinami oproti druhému stupni podpůrných opatření.²⁸

²⁸ MŠMT. *Vyhláška č. 27 o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných*. [online]. 2016. [cit. 2018-02-10]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaska-c-27-2016-sb-o-vzdelavani-zaku-se-specialnimi-2>.

V některých případech je dále možné snížit počet žáků ve třídě. Podpůrná opatření třetího stupně vždy vycházejí z doporučení školského poradenského zařízení a obsahují také efektivní podpůrná opatření prvního a druhého stupně.²⁹

3.4 Podpůrná opatření 4. stupně

Podpůrná opatření čtvrtého stupně jsou určena pro žáky, u nichž charakter speciálních vzdělávacích potřeb vyžaduje významné úpravy v metodách a v organizaci vzdělávání, úpravy v obsahu vzdělávání, možnost úprav výstupů ze vzdělávání, s ohledem na rozvíjení schopností a dovedností. Použití těchto podpůrných opatření stanovuje školské poradenské zařízení, se kterým spolupracují lékaři a další odborníci. Čtvrtý stupeň se případně vymezuje i žákovi, kterému jsou poskytovány nižší stupně podpůrných opatření a zjistí se, že jsou neúčinné.³⁰

Vždy se zohledňuje aktuální zdravotní stav žáka. Podpůrná opatření čtvrtého stupně jsou určena především pro žáky se středně těžkým a těžkým mentálním postižením, s těžkým zrakovým nebo sluchovým postižením, se závažnými vadami řeči, se závažným tělesným postižením, s poruchami autistického spektra a se závažnými poruchami chování. Dítě může být vzděláváno ve vytvořené speciální třídě či skupině, nebo může být vzděláváno v běžné třídě s podporou individuálně vzdělávacího plánu a asistenta pedagoga.³¹

Tento stupeň podpůrných opatření se také týká žáků mimořádně nadaných, kteří jsou vzděláváni nad rámec odpovídajícího stupně vzdělání. Tito žáci vyžadují výrazný individuální přístup a úpravy forem vzdělávání.³²

²⁹ MŠMT. *Vyhláška č. 27 o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných*. [online]. 2016. [cit. 2018-02-10]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaska-c-27-2016-sb-o-vzdelavani-zaku-se-specialnimi-2>.

³⁰ BOČKOVÁ, B., VÍTKOVÁ, M. *Podpora žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v kontextu inkluzivního vzdělávání*. Brno: Masarykova univerzita. 2016.

³¹ ZÁKON č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Český Těšín: PORADCE. 2016.

³² MŠMT. *Vyhláška č. 27 o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných*. [online]. 2016. [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaska-c-27-2016-sb-o-vzdelavani-zaku-se-specialnimi-2>.

Podmínky k zajištění podpůrných opatření

Základní podmínkou k zajištění čtvrtého stupně podpůrných opatření je doporučení školského poradenského zařízení. Důležitá je spolupráce se zákonným zástupcem žáka, žákem a dalšími zúčastněnými odborníky podílejícími se na tvorbě a realizaci podpůrných opatření. Školské poradenské zařízení průběžně posuzuje účinnost daných podpůrných opatření a zajišťuje a podporuje spolupráci s rodinou a školou. Další podmínkou k zajištění podpůrných opatření je podpora poradenského pracovníka školy, poskytnutí asistenta pedagoga, speciálního pedagoga, školního psychologa, tlumočnicka českého znakového jazyka, přepisovatele pro neslyšící.³³

Normovaná finanční náročnost a forma vzdělávání

Škole vzdělávající žáka ve čtvrtém stupni podpory náleží navýšení finančních prostředků na speciální učebnice, speciální učební pomůcky, kompenzační pomůcky, úpravu prostředí i pracovního místa žáka. Dále finanční příspěvky zahrnují mzdové náklady na asistenta pedagoga, přepisovatele pro neslyšící, tlumočnicka českého znakového jazyka, školního psychologa a školní speciální pedagogy. Finanční prostředky je možné použít pro zajištění komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob a pro prostředky alternativní nebo augmentativní komunikace. Forma vzdělávání je volena tak, aby respektovala speciální vzdělávací potřeby žáka, jeho věk a požadavky na organizaci vzdělávání.³⁴

Konkretizace podpůrných opatření 4. stupně

Metody výuky by se měly volit tak, aby respektovaly speciální vzdělávací potřeby žáka a umožňovaly úpravy obsahů vzdělávání v řadě oblastí, které dítě vzhledem ke svým potížím nebo zdravotnímu omezení nedokáže zvládnout. Důraz je kladen na maximální využití potenciálu žáka, podporu pozitivní motivace ke vzdělávání a jeho samostatnosti. Prostředí vzdělávání je třeba přizpůsobit práci se žákem. Zahrnuje podávání léků, vhodné podmínky pro dodržování hygieny, střídání činností a odpočinku a dodržování stravovacího režimu. Dále je nutné respektovat požadavky na prostorové uspořádání třídy a pracovní místo žáka.³⁵

³³ MŠMT. *Vyhláška č. 27 o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných*. [online]. 2016. [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaska-c-27-2016-sb-o-vzdelavani-zaku-se-specialnimi-2>.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Tamtéž.

V závislosti na žákových potřebách je možné zkrátit nebo stanovit odlišnou délku vyučovací jednotky nebo může část výuky proběhnout individuální formou (v samostatné třídě s asistentem pedagoga, v určené skupině). Čtvrtý stupeň podpory umožňuje žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami zařadit asistenta pedagoga. Tato podpora činí třicet dva nebo třicet šest hodin týdně přímé pedagogické činnosti, což je legislativně ukotveno ve vyhlášce č. 27 § 5. Neslyšící žák, který používá ke komunikaci český znakový jazyk, má možnost po celou dobu vyučování využívat tlumočnicka českého znakového jazyka. U neslyšícího žáka, který využívá jiné typy komunikačních prostředků a český znakový jazyk není hlavním komunikačním prostředkem, musí být zajištěna přítomnost přepisovatele pro neslyšící. Současně mohou být k dispozici plátno a tablety jako technická podpora. Podle charakteru speciálních vzdělávacích potřeb žáka je škola také povinna zajistit osobního asistenta, zařazeného jako nepedagogického pracovníka.³⁶

Důležitý je i způsob hodnocení, při němž se klade důraz na pozitivní motivaci. Vychází se z různých forem formativního hodnocení, využívá se slovního hodnocení i sebehodnocení žáka. Důležitým hodnotícím prvkem je pokrok žáka. Do výuky žáků se čtvrtým stupněm podpory je vhodné zařadit předmět speciálně pedagogická péče zaměřený na specifické potíže žáka. Mohou tak být vytvořeny speciální reedukační skupiny o maximálním počtu čtyř žáků v rozsahu tři hodiny týdně. Cílem může být například rozvíjení zbytkového sluchového a zrakového vnímání, rozumění mluvené i psané řeči a její produkci, odezírání, orientace v prostoru. Žák vzdělávaný formou individuální integrace má být vždy vzděláván s podporou individuálního vzdělávacího plánu. Žák s formou skupinové integrace nebo ve škole samostatně zřízené pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami má být vzděláván podle školního vzdělávacího programu a žák se středně těžkou nebo těžkou mentální retardací podle rámcového vzdělávacího programu pro základní školu speciální. Odborná speciálněpedagogická intervence je většinou pravidelná a častější než v nižších stupních podpory. Při vzdělávání je nutné využívání speciálních učebnic, speciálních didaktických, kompenzačních a rehabilitačních pomůcek. Někteří žáci při komunikaci vyžadují jiné formy komunikace, a to alternativní a augmentativní.³⁷

³⁶ MŠMT. *Vyhláška č. 27 o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných*. [online]. 2016. [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaska-c-27-2016-sb-o-vzdelavani-zaku-se-specialnimi-2>.

³⁷ MICHALÍK, J., BASLEROVÁ, P., FELCMANOVÁ, L. a kol. *Katalog podpůrných opatření. Obecná část. Pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu zdravotního nebo sociálního znevýhodnění*. Olomouc: 2015.

Katalog podpůrných opatření definuje alternativní a augmentativní komunikaci jako „komunikační soustavy podporující, nahrazující nebo doplňující (například obrázky) komunikaci založenou na slově. Využívá se v komunikaci s osobami s poruchou autistického spektra, mentální retardací nebo se závažně narušenou komunikační schopností.“³⁸

3.5 Podpůrná opatření 5. stupně

Pátý stupeň podpůrných opatření se uděluje v případě, že je žák v předchozí době vzděláván nižším stupněm podpůrných opatření, který je vyhodnocen jako již nedostačující. Charakter speciálních vzdělávacích potřeb žáka vyžaduje nejvyšší míru přizpůsobení organizaci výuky a vzdělávání. Jsou voleny vhodné metody výuky, které plně akceptují zdravotní stav žáka a jeho omezení. Podpůrná opatření v tomto stupni jsou určena pouze žákům s nejtěžším stupněm zdravotního postižení, většinou se jedná o kombinované postižení s více vadami, které vyžaduje vysokou úroveň podpory, a plně respektují možnosti a omezení žáka. V případě potřeby lze provést úpravu pracovního prostředí, používat komunikační systémy neslyšících a hluchoslepých osob nebo prostředky alternativní či augmentativní komunikace. Vzdělávání žáků probíhá s podporou asistenta pedagoga, speciálního pedagoga a druhého pedagogického pracovníka. Žák je vzděláván speciálními pedagogy.³⁹

Podmínky k zajištění podpůrných opatření

Podpůrná opatření vycházejí vždy z doporučení školského poradenského zařízení. Důležitá je spolupráce s rodinou, školou a ŠPZ, případně dalším odborníkem, který se podílí na realizaci podpůrných opatření ve výuce. ŠPZ má funkci koordinátora a pravidelně vyhodnocuje účinnost uplatňovaných podpůrných opatření pro žáka. Prostory, v nichž je žák vzděláván, vyžadují stavební nebo technické úpravy.⁴⁰

³⁸ MICHALÍK, J., BASLEROVÁ, P., FELCMANOVÁ, L. a kol. *Katalog podpůrných opatření. Obecná část. Pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu zdravotního nebo sociálního znevýhodnění*. Olomouc: 2015, s. 210.

³⁹ MŠMT. *Vyhláška č. 27 o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných*. [online]. 2016. [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaska-c-27-2016-sb-o-vzdelavani-zaku-se-specialnimi-2>.

⁴⁰ Tamtéž.

Normovaná finanční náročnost a forma vzdělávání

Škole vzdělávající žáka v pátém stupni podpory náleží navýšení finančních prostředků ze státního rozpočtu odpovídající potřebám žáka. Z těchto prostředků škola pro žáka zajišťuje speciální učebnice a učební pomůcky, kompenzační pomůcky, úpravu prostředí a úpravu pracovního místa žáka. Dále hradí mzdové náklady na další pedagogické pracovníky, náklady na asistenta pedagoga, pracovníka speciálněpedagogické péče, tlumočníka českého znakového jazyka a přepisovatele pro neslyšící. Finance jsou taktéž využity na zajištění alternativní a augmentativní komunikace, služby školních psychologů a speciálních pedagogů. Forma vzdělávání by vždy měla respektovat speciální vzdělávací potřeby žáka a být přizpůsobena věku žáka a požadavkům na organizaci jeho vzdělávání.⁴¹

Konkretizace podpůrných opatření 5. stupně

Metody výuky jsou voleny tak, aby směřovaly k dosažení nejvyšší možné míry rozvoje u vzdělávaných žáků a zároveň respektovaly limity žáků a jejich možnosti a podporovaly motivaci ke vzdělávání. Výuka vždy zahrnuje předměty speciálněpedagogické péče, které odpovídají speciálním vzdělávacím potřebám žáka. Využívají podpůrných metod a speciálních učebních pomůcek. Výuku vykonává pedagogický pracovník s odbornou kvalifikací a probíhá buďto individuálně nebo ve skupině a obvykle s podporou dalšího pedagogického pracovníka. Může být využita podpora prostředků alternativní či augmentativní komunikace a potřebných pomůcek jako jsou komunikátory, počítače nebo speciální klávesnice. Obsah učiva je modifikován a redukován vždy v návaznosti na možnosti žáka. Žák může být vzděláván podle upraveného školního vzdělávacího programu s využitím individuálního vzdělávacího plánu nebo v souladu s rámcovým vzdělávacím programem pro obor vzdělávání základní škola speciální. V rámci organizace výuky je opět možné zkrátit vyučovací jednotku nebo část výuky realizovat individuálně, respektovat nároky na prostorové uspořádání třídy a pracovní místo žáka. Stejně jako u čtvrtého stupně podpory, je i zde nutné dodržovat žákova doporučená režimová opatření týkající se stravování, dodržování hygieny a podávání léků. Legislativa stanovuje, že ve třídě, oddělení nebo studijní skupině se může vzdělávat čtyři až šest žáků při maximálním počtu tří pedagogických pracovníků.⁴²

⁴¹ MŠMT. *Vyhláška č. 27 o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných*. [online]. 2016. [cit. 2018-02-24]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaska-c-27-2016-sb-o-vzdelavani-zaku-se-specialnimi-2>.

⁴² Tamtéž.

Školské poradenské zařízení navrhuje individuální vzdělávací plán, který zpracovává škola. Zahrnuje předměty speciálněpedagogické péče, pedagogickou intervenci, možnost podpory ŠPZ, školním psychologem nebo speciálním pedagogem. Pokud je to nezbytné, na podpoře se spolu se speciálními pedagogy podílí asistent pedagoga, tlumočnick českého znakového jazyka, přepisovatel pro neslyšící. V plánu mohou být navrženy alternativní formy komunikace, úpravy obsahů a výstupů ze vzdělávání žáka, stanoveny speciální učebnice, speciální učební pomůcky a kompenzační pomůcky. Individuální vzdělávací plán pro neslyšící žáky zahrnuje kromě výuky českého znakového jazyka i výuku českého jazyka jako jazyka cizího. Jako personální podpora může být stanoven asistent pedagoga, který je využíván během celé výuky žáka, jedná se o přímou pedagogickou činnost. Další personální podporou je tlumočnick českého znakového jazyka, jehož rozsah práce odpovídá délce výuky žáka, a přepisovatel pro neslyšící, který poskytuje žákovi podporu po celou dobu jeho vyučování. Další pedagogický pracovník může být využit, pokud to vyžaduje organizace výuky ve třídě. Nejčastěji se jedná o školního speciálního pedagoga a nepedagogické pracovníky, zejména osobního asistenta. Východiskem pro hodnocení žáků je v první řadě motivace žáka ve vzdělávání a podpora k dalšímu vzdělávání. Hodnocení je individuální a vychází ze zdravotního stavu žáka. Využívá se sumativního, formativního a slovního hodnocení.⁴³

⁴³ MŠMT. *Vyhláška č. 27 o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných*. [online]. 2016. [cit. 2018-02-24]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaska-c-27-2016-sb-o-vzdelavani-zaku-se-specialnimi-2>.

4 Individuální vzdělávací plán

Individuální vzdělávací plán se díky novelizaci školského zákona stal jedním z významných podpůrných opatření. Zákonní zástupci žáka se speciálními vzdělávacími potřebami nebo mimořádným nadáním by na základě doporučení školského poradenského zařízení měli požádat ředitele školy o zpracování individuálního vzdělávacího plánu. Individuální vzdělávací plán vychází ze školního vzdělávacího programu, je součástí dokumentace žáka a také závazným dokumentem, na jehož základě jsou zajišťovány jeho speciální vzdělávací potřeby.

Dokument obsahuje údaje o poskytovaných podpůrných opatřeních, identifikační údaje žáka, informace o pedagogických pracovnících, kteří se podílejí na jeho vzdělávání a jméno odpovědného pedagogického pracovníka školského poradenského zařízení, ke kterému žák dochází. Je tedy nezbytné, aby byl plán k dispozici všem pracovníkům podílejících se na vzdělávání žáka. Tito pracovníci s ním mohou průběžně pracovat a případně participovat na dodatečných úpravách plánu.

Plán se zpracovává nejpozději do jednoho měsíce ode dne doručení žádosti zákonného zástupce do školy. Individuální vzdělávací plán může být modifikován a doplňován podle aktuálních potřeb žáka v průběhu celého školního roku. Zpracování a následnou realizaci plánu zajišťuje ředitel školy. Na jeho tvorbě se podílejí zákonní zástupci žáka, žák a školské poradenské zařízení. Vytváření plánu vychází ze závěrů vyšetření, které jsou uvedeny v doporučení školského poradenského zařízení, a z určených podpůrných opatření, jež jsou také součástí doporučení. Úkolem školského poradenského zařízení je společně se školou sledovat a nejméně jednou ročně vyhodnocovat naplňování individuálního vzdělávacího plánu. U nově nastupujícího žáka je nezbytné vycházet z doporučení a konzultace se zákonným zástupcem nebo pedagogy předchozího zařízení, kam žák docházel. V opačném případě pedagog využije vlastních poznatků o žákovi a jeho specifických potřebách a následně je uplatní při tvorbě individuálního vzdělávacího plánu. Zpravidla je plán zpracováván na jeden školní rok, není-li stanoveno školským poradenským zařízením jinak.⁴⁴

⁴⁴ ČADILOVÁ, V., ŽAMPACHOVÁ, Z. *Tvorba individuálních vzdělávacích plánů*. Praha: 2016. MŠMT. *Vyhláška č. 27 o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných*. [online]. 2016. [cit. 2018-03-02]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaska-c-27-2016-sb-o-vzdelavani-zaku-se-specialnimi-2>.

Jelikož je individuální vzdělávací plán důležitým a závazným dokumentem pro zajištění speciálních vzdělávacích potřeb žáka, je zásadní, aby všichni tvůrci přistupovali k realizaci plánu zodpovědně. Přílišná obecnost a povrchnost při zpracování plánu a neodborný přístup vedou k tomu, že dokument pozbývá smysl a snižuje úspěšnost a efektivitu vzdělávání žáka.⁴⁵

4.1 Postup při zpracování individuálního vzdělávacího plánu

Při zpracování individuálního vzdělávacího plánu se používá vzor, který je dostupný v příloze vyhlášky č. 27/2016 Sb. Plán je rozčleněn do několika sekcí. Kromě identifikace žáka je důležitá oblast vstupní pedagogické diagnostiky, která uvádí aktuální stupeň dosažených vědomostí, dovedností a návyků. Provádí ji pedagog školy.

Další oblastí jsou priority vzdělávání a dalšího rozvoje žáka, kde jsou stanoveny cíle, kterých by žák v průběhu určitého období měl dosáhnout. Vychází se z rámcového vzdělávacího programu. Nezbytnou součástí plánu je zápis konkrétních vyučovacích předmětů, ve kterých má být realizován navrhovaný individuální vzdělávací plán. Další důležitou částí je specifikace stupňů podpurných opatření vzhledem k zajištění speciálních vzdělávacích potřeb žáka. Do této oblasti se převedou jednotlivá podpurná opatření z doporučení školského poradenského zařízení, a následně se v co největší míře konkretizují s ohledem na potřeby a možnosti žáka. Specifikace stupňů podpurných opatření je rozčleněna do čtrnácti úseků. Jedná se o metody výuky, úpravy obsahu vzdělávání, úpravu očekávaných výstupů vzdělávání, organizaci výuky, způsob zadávání a plnění úkolů, způsob ověřování vědomostí a dovedností, hodnocení žáka, pomůcky a učební materiály, podpurná opatření jiného druhu, personální zajištění úprav průběhu vzdělávání, kompetenci asistenta pedagoga nebo dalšího pedagogického pracovníka, další subjekty, které se podílejí na vzdělávání žáka, spolupráci se zákonnými zástupci žáka a dohodu mezi žákem a vyučujícím.⁴⁶

⁴⁵ ČADILOVÁ, V., ŽAMPACHOVÁ, Z. *Tvorba individuálních vzdělávacích plánů*. Praha: 2016. MŠMT. *Vyhláška č. 27 o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných*. [online]. 2016. [cit. 2018-03-02]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaska-c-27-2016-sb-o-vzdelavani-zaku-se-specialnimi-2>.

⁴⁶ ČADILOVÁ, V., ŽAMPACHOVÁ, Z. *Tvorba individuálních vzdělávacích plánů*. Praha: 2016. VALENTA, M. a kol. *Katalog podpurných opatření. Dílčí část. Pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu mentálního postižení nebo oslabení kognitivního výkonu*. Olomouc: 2015.

4.2 Metody výuky

V této části individuálního vzdělávacího plánu jsou vypsány uplatňované metody při vzdělávání a způsob jejich realizace, jejichž cílem je dosáhnout co nejeftivnějšího vzdělávání žáka. Lze používat široké spektrum výukových metod, například metodu aktivního učení, kooperativní učení, individuální práci se žákem, výuku respektující styly učení, podporu motivace žáka, pravidelnou kontrolu pochopení osvojovaného učiva, prevenci únavy a metody podpory koncentrace pozornosti. Je však důležité tyto metody modifikovat podle potřeb žáka a využívat individuálního přístupu, principů strukturalizace, vizualizace, motivace a metod přiměřenosti. Při výběru vhodných metod je vždy nutné zohlednit momentální stav žáka.⁴⁷

4.3 Úpravy obsahu vzdělávání

Vzhledem k tomu, že individuální vzdělávací plán je tvořen pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, do kterých se řadí i žáci s mimořádným nadáním, může se jeho obsah buďto upravit, nebo obohatit a rozšířit. Transformace obsahu vzdělávání může spočívat i v rozložení učiva z důvodu těžkého deficitu a rozložení učiva pro žáky ohrožené předčasným odchodem ze vzdělávání. Tyto modifikace se mohou vztahovat pouze na jeden vyučovací předmět nebo jeho část.⁴⁸

4.4 Úpravy očekávaných výstupů ve vzdělávání

K úpravám očekávaných výstupů se přistupuje v případě, že žáci se speciálními vzdělávacími potřebami nemohou naplňovat očekávané výstupy rámcového vzdělávacího programu. Vždy je třeba brát zřetel na možnosti žáka. Maximálně využít jeho potenciálu, pozitivně ho motivovat. Cílem úpravy očekávaných výstupů je příprava na budoucí praktický život žáka a jeho uplatnění v něm.⁴⁹

⁴⁷ ČADILOVÁ, V., ŽAMPACHOVÁ, Z. *Tvorba individuálních vzdělávacích plánů*. Praha: 2016.

VALENTA, M. a kol. *Katalog podpurných opatření. Dílčí část. Pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu mentálního postižení nebo oslabení kognitivního výkonu*. Olomouc: 2015.

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ Tamtéž.

4.5 Organizace výuky

Organizací výuky se rozumí soubor opatření, který si vhodně volí pedagog se záměrem snazšího vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Nejčastěji se zařazují následující organizační opatření: snížený počet žáků ve třídě, úprava zasedacího pořádku, prostorová úprava výuky, vytváření jiných pracovních míst ve třídě nebo i mimo ni a zařazování relaxačních přestávek.⁵⁰

4.6 Způsob zadávání a plnění úkolů

Forma způsobu zadávání a plnění úkolu musí vždy odpovídat aktuální úrovni žáka. Ke správnému porozumění zadání se může využívat vizuálních pomůcek, strukturovaného zadání pro lepší orientaci nebo třeba pracovních a procesuálních schémat. Doporučuje se plnit složitější úkoly po částech, neboť rozdělení na jednoduché úkoly vede k samostatnosti. Motivační přístup vede k nácviku udržení pozornosti a ukotvení nabytých dovedností. Rovněž se zohledňuje pracovní tempo žáka a zadávání přiměřeného množství práce.⁵¹

4.7 Způsob ověřování vědomostí a dovedností

Způsob ověřování vědomostí a dovedností volí individuálně tak, aby vyhovoval žákům se speciálními vzdělávacími potřebami. Většinou se hodnotí pokroky ve vzdělávání a osobní pokroky žáka. Mimoto pedagog vybírá různé formy prověřování znalostí, například doplňovací cvičení, písemné testy s jasně formulovanými otázkami, ústní prověřování učiva formou rozhovoru či strukturované písemné práce.⁵²

4.8 Hodnocení

Hodnocení žáka se speciálními vzdělávacími potřebami zohledňuje jeho možnosti, které vyplývají z jeho dosažené úrovně znalostí. Využívá se individualizace hodnocení, jež spočívá v respektování individuálních možností a schopností vzhledem k jeho diagnóze. Výhoda individualizace tkví v podpoře motivace, probouzení aktivity a posilování schopnosti přirozeného sebehodnocení.⁵³

⁵⁰ VALENTA, M. a kol. *Katalog podpůrných opatření. Dílčí část. Pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu mentálního postižení nebo oslabení kognitivního výkonu.* Olomouc: 2015.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Tamtéž.

⁵³ Tamtéž.

4.9 Pomůcky a učební materiály

Vhodné pomůcky pomáhají žákům porozumět jevům, usnadňují výuku a napomáhají větší názornosti. Pomůcky zapojují více smyslových podnětů, a tím umožňují žákům učivo lépe pochopit, osvojit a zapamatovat. Didaktické pomůcky volíme v souvislosti s cílem, který ve vyučování sledujeme, charakterem učiva a konkrétní situací ve třídě. Ve výuce využíváme veškeré didaktické pomůcky, kterými škola disponuje. Mezi často využívané pomůcky řadíme pracovní listy, číselné řady, tabulku násobků, sešity s pomocnými linkami, slovníček odborných pojmů, upravené učební texty, konstrukční stavebnice, žákovské demonstrační karty, provlékací abecedu, čtecí okénko, počítadlo, kalkulačku, didaktické hry, audioknihy, reedukační a kompenzační pomůcky, počítačové programy a IT techniku.⁵⁴

4.10 Podpůrná opatření jiného druhu

Jedná se podporu v oblasti sociální a zdravotní. Podpora může být uplatněna u žáka, který má potíže s navazováním sociálních vazeb, nedostatečnou zkušenost se sociálními vztahy či omezenou schopnost sociálního úsudku v důsledku jeho mentálního postižení. Dále je tato oblast určena pro žáky s tělesným postižením a pro dlouhodobě nemocné.⁵⁵

4.11 Personální zajištění úprav v průběhu vzdělávání

Žáci s potřebou podpory se mohou vzdělávat s podporou asistenta pedagoga, školního psychologa a školního speciálního pedagoga. Aby jejich přítomnost zvyšovala efektivitu ve vzdělávání a nezpůsobovala chaos a zmatek, je důležité stanovení kompetencí jednotlivých pedagogických pracovníků, ze kterých vyplývá rozsah podpory žáků.⁵⁶

4.12 Další subjekty, které se podílejí na vzdělávání žáka

Do této skupiny jsou zařazeny subjekty, které přímo ovlivňují vzdělávání žáka, to znamená například nácvik sociálních dovedností, návštěva edukační skupiny nebo fyzioterapeutické činnosti.⁵⁷

⁵⁴ ČADILOVÁ, V., ŽAMPACHOVÁ, Z. *Tvorba individuálních vzdělávacích plánů*. Praha: 2016.

VALENTA, M. a kol. *Katalog podpůrných opatření. Dílčí část. Pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu mentálního postižení nebo oslabení kognitivního výkonu*. Olomouc: 2015.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Tamtéž.

4.13 Spolupráce se zákonnými zástupci

V této části je konkrétně specifikována spolupráce školy a zákonných zástupců. Vzhledem k tomu, že zákonný zástupce je jedním ze subjektů, který se podílí na vzdělávání žáka, může mít pro pedagogy klíčové informace. Ty mohou pomoci při řešení situací, ke kterým při vyučování běžně dochází. Pravidelný kontakt školy se zákonnými zástupci napomáhá k zajištění efektivního vzdělávání.⁵⁸

4.14 Dohoda mezi žákem a vyučujícím

Dohoda je možná zejména u starších žáků. V případě stanovené dohody přistupujeme vždy s přihlédnutím k vývojové úrovni a věku žáka.⁵⁹

4.15 Popis realizace podpůrných opatření v jednotlivých vyučovacích předmětech

Další z důležitých součástí individuálního vzdělávacího plánu je popis realizace podpůrných opatření. Tato část je určena k vymezení konkrétních podpůrných opatření uplatňovaných v jednotlivých vzdělávacích předmětech. V následující části této oblasti jsou vymezena další doporučení důležitá pro vzdělávání žáka, například medikace nebo eliminace problémového chování. V poslední části individuálního vzdělávacího plánu jsou uvedeny osoby zodpovědné za vzdělání a odbornou péči o žáka.⁶⁰

⁵⁸ ČADILOVÁ, V., ŽAMPACHOVÁ, Z. *Tvorba individuálních vzdělávacích plánů*. Praha: 2016.
VALENTA, M. a kol. *Katalog podpůrných opatření. Dílčí část. Pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu mentálního postižení nebo oslabení kognitivního výkonu*. Olomouc: 2015.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Tamtéž.

5 Rámcový vzdělávací program

Rámcové vzdělávací programy jsou kurikulární dokumenty, které vymezují závazné rámce vzdělávání pro etapy předškolního, základního a středního vzdělávání. Kurikulárním dokumentem pro oblast vzdělávání je taktéž Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2020, ze kterého vychází Rámcové vzdělávací programy. Tyto dva pedagogické dokumenty jsou zařazeny v systému kurikulárních dokumentů státní úrovně a vymezují legislativní a obsahový rámec potřebný pro tvorbu školního vzdělávacího programu. Školní vzdělávací program je zařazen do systému kurikulárních dokumentů školní úrovně. Všechny tyto pedagogické dokumenty jsou veřejně přístupné pro širokou veřejnost.

Rámcové vzdělávací programy jsou založeny na nové strategii vzdělávání, kladou důraz na klíčové kompetence a jejich provázanost s upotřebením nabytých dovedností a vědomostí v praktickém životě. Jsou založeny na konceptu celoživotního učení a stanovují očekávanou úroveň vzdělání absolventů jednotlivých etap vzdělávání. V neposlední řadě podporují pedagogickou nezávislost škol a odpovědnost učitelů za výsledky vzdělávání svých žáků.⁶¹

5.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV) je „kurikulární dokument státní úrovně, který normativně stanoví obecný rámec pro vzdělávání v oboru vzdělání základní škola, kterým se dosahuje stupně základní vzdělání.“⁶²

Program vymezuje vše, co je potřebné v povinném základním vzdělávání žáků, konkrétně specifikuje úroveň klíčových kompetencí, kterých by žáci měli dosáhnout na konci základního vzdělávání, a vytyčuje vzdělávací obsah, kterými jsou očekávané výstupy a učivo. Součástí základního vzdělávání je zařazení průřezových témat, jejichž obsah je rozpracován do tematických okruhů (viz s. 29). V etapě základního vzdělávání jsou navíc vymezena tato průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Environmentální výchova a Mediální výchova.⁶³

⁶¹ MŠMT. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2017. Praha: 2017.

⁶² MŠMT. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2017. Praha: 2017, s. 163.

⁶³ MŠMT. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2017. Praha: 2017.

Program dále podporuje holistický přístup k realizaci vzdělávacího obsahu, očekává volbu různých vzdělávacích postupů, metod a forem výuky s využitím vhodných podpůrných opatření uplatňovaných v souvislosti s individuálními potřebami žáků. Pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, žáky nadané a mimořádně nadané lze modifikovat vzdělávací obsah, rozsah a zaměření výuky, metody práce a zařadit další potřebná podpůrná opatření.

Vzdělávací obsah základního vzdělávání je v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání rozčleněn do devíti vzdělávacích oblastí, kterými jsou Jazyk a jazyková komunikace, Matematika a její aplikace, Informační a komunikační technologie, Člověk a jeho svět, Člověk a společnost, Člověk a příroda, Umění a kultura, Člověk a zdraví, Člověk a svět práce. Tyto oblasti jsou tvořeny jedním nebo více vzdělávacími obory, které jsou si obsahově blízké. Vzdělávací obsah vzdělávacích oborů je tvořen očekávanými výstupy a učivem. V rámci 1. stupně je vzdělávací obsah rozdělen na 1. a 2. období. První období zahrnuje 1. až 3. ročník a do druhého období spadá 4. a 5. ročník. V každém očekávaném výstupu je vymezena i minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření, jedná se o očekávané výstupy, které jsou na nižší úrovni než uvedené očekávané výstupy daného vzdělávacího oboru. Výstupy doporučené minimální úrovně se využívají pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami v případě podpůrných opatření od třetího stupně, konkrétně se jedná pouze o žáky s lehkým mentálním postižením. Tyto výstupy jsou na vyšší úrovni než očekávané výstupy stanové v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní školy speciální.⁶⁴

5.2 Charakteristika vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura

Vzdělávací obor Český jazyk a literatura patří do vzdělávací oblasti základního vzdělávání Jazyk a jazyková komunikace. Obor má komplexní profil, a proto byl rozčleněn do tří složek, kterými jsou Komunikační a slohová výchova, Jazyková výchova a Literární výchova. Vzdělávací obsah všech tří složek se vzájemně prolíná.⁶⁵

⁶⁴ MŠMT. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2017*. Praha: 2017.

⁶⁵ Tamtéž.

„V Komunikační a slohové výchově se žáci učí vnímat a chápat různá jazyková sdělení, číst s porozuměním, kultivovaně psát, mluvit a rozhodovat se na základě přečteného nebo slyšeného textu různého typu vztahujícího se k nejrůznějším situacím, analyzovat jej a kriticky posoudit jeho obsah. Ve vyšších ročnících se učí posuzovat také formální stránku textu a jeho výstavbu. V Jazykové výchově žáci získávají vědomosti a dovednosti potřebné k osvojování spisovné podoby českého jazyka. Učí se poznávat a rozlišovat jeho další formy. Jazyková výchova vede žáky k přesnému a logickému myšlení, které je základním předpokladem jasného, přehledného a srozumitelného vyjadřování. Při rozvoji potřebných znalostí a dovedností se uplatňují a prohlubují i jejich obecné intelektové dovednosti, například dovednosti porovnávat různé jevy, jejich shody a odlišnosti, třídit je podle určitých hledisek a dospívat k zobecnění. Český jazyk se tak od počátku vzdělávání stává nejen nástrojem získávání většiny informací, ale i předmětem poznávání. V Literární výchově žáci poznávají prostřednictvím četby základní literární druhy, učí se vnímat jejich specifické znaky, postihovat umělecké záměry autora a formulovat vlastní názory o přečteném díle. Učí se také rozlišovat literární fikci od skutečnosti. Postupně získávají a rozvíjejí základní čtenářské návyky i schopnosti tvořivé recepce, interpretace a produkce literárního textu. Žáci dospívají k takovým poznatkům a prožitkům, které mohou pozitivně ovlivnit jejich postoje, životní hodnotové orientace a obohatit jejich duchovní život.“⁶⁶

Vytvořená tabulka (viz s. 31) vymezující minimální úroveň očekávaných výstupů je důležitou pomůckou při tvorbě podpůrných opatření v individuálním vzdělávacím plánu zaměřených na vyučovací předmět český jazyk.

⁶⁶ MŠMT. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2017. Praha: 2017, s. 16.

Tabulka 1 – Minimální doporučená úroveň očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření

Vzdělávací složky oboru Český jazyk a literatura	1. období (1. až 3. ročník)	2. období (4. až 5. ročník)
Komunikační a slohová výchova	Žák čte s porozuměním jednoduché texty, dbá na správnou výslovnost, tempo řeči a pravidelné dýchání, rozumí pokynům přiměřené složitosti, píše písmena a číslice (dodržuje správný poměr výšky písmen ve slově, velikost, sklon a správné tvary písmen), zvládá základní hygienické návyky spojené se psaním, spojuje písmena a slabiky, převádí slova z mluvené do psané podoby, dodržuje správné pořadí písmen ve slově a jejich úplnost, opisuje a přepisuje krátké věty.	Žák vypráví jednoduchý příběh podle přečtené předlohy nebo ilustrací, vlastní zážitky, domluví se v běžných situacích, v mluveném projevu volí správnou intonaci, přízvuk, pauzy a tempo řeči, popíše jednoduché předměty, činnosti a děje, má odpovídající slovní zásobu, přepisuje a opisuje jednoduché texty, píše čitelně a dodržuje mezery mezi slovy, píše správně a přehledně jednoduchá sdělení, tvoří otázky a odpovídá na ně, ovládá hůlkové písmo.
Jazyková výchova	Žák rozlišuje všechna písmena velké a malé abecedy, rozeznává samohlásky a souhlásky, odlišuje délku samohlásek, tvoří slabiky, rozlišuje slova, slabiky, věty a hlásky, píše velká písmena na začátku věty a ve vlastních jménech.	Žák určí podstatná jména a slovesa, rozlišuje tvrdé, měkké a obojetné souhlásky, ovládá pravopis tvrdých a měkkých slabik, určuje samohlásky, souhlásky, dodržuje pořádek slov ve větě, pozná a určí druhy vět podle postoje mluvčího, seřadí slova podle abecedy, správně vyslovuje a píše znělé a neznělé souhlásky, správně vyslovuje a píše slova se skupinami hlásek dě-tě-ně-bě-pě-vě-mě.
Literární výchova	Žák si pamatuje a reprodukuje jednoduché říkanky a dětské básně, podle ilustrací a otázek reprodukuje krátký text, udržuje pozornost při poslechu krátkých příběhů a pohádek.	Žák vypráví děj zhlédnutého divadelního nebo filmového představení podle zadaných otázek, čte krátké texty s porozuměním a reprodukuje je podle jednoduché osnovy, v přečteném textu určí hlavní postavy a jejich vlastnosti, rozlišuje verše a prózu, dokáže rozlišit pohádkové prostředí od reálného, ovládá tiché čtení, orientuje se ve čteném textu.

Zdroj: MŠMT. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2017*. Praha: 2017, s. 18-21.

6 Analýza individuálních vzdělávacích plánů

Analýza se zakládá na rozboru čtrnácti individuálních vzdělávacích plánů (IVP), které poskytla jedna základní škola (ZŠ). Při konzultaci s ředitelem ZŠ bylo zjištěno, že IVP vypracovává speciální pedagog ZŠ na základě konzultace s třídním učitelem, ostatními pedagogy, kteří žáka vyučují, rodiči a žákem. Speciální pedagog plán vytváří na základě doporučení pedagogicko-psychologické poradny nebo speciálně pedagogického centra.

Po prostudování všech individuálních vzdělávacích plánů vyšlo najevo, že v podrobném popisu pro jednotlivé vyučovací předměty, ve kterých jsou uplatňována podpůrná opatření a kde mají být tato podpůrná opatření konkrétně specifikována, je v kolonce pro český jazyk zapsáno „Příloha č. 1“. Poskytnutá Příloha č. 1 však obsahuje tematický plán pro český jazyk, který třídní učitel používá pro všechny žáky, a není modifikován pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Tímto způsobem byly zpracovány všechny poskytnuté individuální vzdělávací plány, což je však významný nedostatek, který vždy celý individuální plán zobecňuje, čímž pozbývá účinnosti a smyslu dokumentu. Konkrétní vymezení podpůrných opatření pro každý stanovený vyučovací předmět je nejdůležitější informací zapsanou v individuálním vzdělávacím plánu. Protože byla tato část v analyzovaných plánech zapsána obecně, nebylo možné dále postupovat s původním záměrem (kterým byla analýza konkrétních podpůrných opatření pro český jazyk). Rozhodli jsme se tedy vybrat pět IVP tak, aby byl každý ročník zastoupen jedním plánem. Přesněji řečeno se zabýváme plánem pedagogické podpory pro 1. ročník a čtyřmi individuálními vzdělávacími plány pro 2. až 5. ročník. Těchto pět vybraných plánů vždy představíme a následně budou u každého plánu navržena konkrétní specifická podpůrná opatření, která by měla být uplatňována pro vyučovací předmět český jazyk.

6.1 Plán pedagogické podpory pro 1. ročník

Plán pedagogické podpory byl vytvořen pro šestiletého žáka, který byl přijat do 1. ročníku v řádném termínu. Zákonní zástupci žáka poskytli škole zprávu z logopedického a neurologického vyšetření, do které již nebylo možné v současné době nahlédnout. Diagnóza žáka byla zaznamenána a popsána v plánu pedagogické podpory v části, která charakterizuje žáka a jeho obtíže.

6.1.1 Popis plánu pedagogické podpory pro 1. ročník poskytnutého základní školou

Třídní učitel přistoupil k sestavení plánu pedagogické podpory z důvodu žakových řečových obtíží. Úvodní část obsahuje identifikační údaje o žákovi. V charakteristice žáka je uvedeno „*Vývojová dysfázie, převažuje vývojová dysartrie, senzitivní složka řeči v normě. Porozumění řeči odpovídá věku. V ostatních oblastech odpovídá průměrné úrovni žáka 1. třídy.*“

V plánu pedagogické podpory byly stanoveny tyto rozvojové cíle žáka: zlepšit výslovnost, zvládnout nácvik čtení a psaní podle učebních osnov pro 1. ročník. Uvedeny jsou rovněž konkrétní postupy v těch kategoriích podpůrných opatření, které by měly být uplatňovány u žáka. Do navržených metod výuky byl zařazen multisenzoriální přístup, kontrola a zlepšování správné artikulace, práce s názornými pomůckami a krokování složitějších činností. Úpravy v organizaci výuky spočívají v umístění žáka v blízkosti pedagoga. V oblasti zaměřené na hodnocení žáka je doporučeno tolerovat vadnou výslovnost, slovně hodnotit individuální zlepšení a pokroky, využít hodnocení k motivaci. Jako pomůcky jsou zařazeny pracovní listy a logopedické prostředky. V rámci požadavků na organizaci práce učitele je navržena individuální příprava, doporučen častější kontakt se žákem při vyučování a častější kontakt s rodinou žáka. Pro domácí přípravu jsou uvedena tato podpůrná opatření: pravidelně spolupracovat s klinickým logopedem, provádět pravidelná logopedická cvičení. Součástí plánu pedagogické podpory jsou podpůrná opatření jiného druhu, do kterých bylo zahrnuto sledování vztahového postavení ve třídě. Tento dokument není specifikován pro konkrétní vyučovací předměty, jak tomu je u individuálního vzdělávacího plánu, proto v plánu pedagogické podpory nejsou konkrétně uvedena podpůrná opatření pro český jazyk.

6.1.2 Vyhodnocení plánu pedagogické podpory a návrh na jeho doplnění pro vyučovací předmět český jazyk

V plánu pedagogické podpory by měly být zpřesněny obtíže žáka, protože vývojová dysartrie a vývojová dysfázie se u každého dítěte projevuje jinak. V této části podpůrného plánu se vůbec nehovoří o patlavosti. To, že výslovnost není v pořádku, je zřejmé ze stanovení rozvojového cíle, popsání metod výuky v části hodnocení žáka, v podpůrných opatřeních v rámci domácí přípravy a v části hodnocení průběhu a účinnosti plánu pedagogické podpory. Jedná se pouze o obecné informace ve stylu vadné výslovnosti, nebo zlepšovat správnou artikulaci, kontrolovat správnou artikulaci, ale v podstatě není vůbec zřejmé, která část artikulace není v pořádku.

Vzhledem k tomu, že se dítě bude učit číst a psát písmena, je nezbytně nutné vědět konkrétní artikulační schopnosti dítěte. Míra poškození produkce řeči u dítěte není tedy vůbec z charakteristiky žáka a jeho obtíží zřejmá. V této charakteristice by mělo být přesně vymezeno, u kterých hlásek není výslovnost korektní, a také na kterých hláskách se v současné době v logopedické péči pracuje. Dále by mělo být zřejmé, jak probíhá podpora sluchového vnímání dítěte, protože hlásky, které logoped ještě neupravuje, pravděpodobně ani neprošly diagnostikou z hlediska sluchového vnímání dítěte, respektive sluchového rozlišování jednotlivých hlásek v dané oblasti. Například pokud upravuje sykavky, je zřejmé, že ani nedošlo ke sluchovému rozlišování hlásek L, R, Ř. Pokud dítě hlásky dobře neslyší, nemůže je ani izolovat, a pokud přesně nedokáže izolovat zvuk, nemůže k němu ani správně přidělovat tvar tedy písmeno. Vznikají tak problémy ve čtení i psaní. Obtíže žáka tudíž musí být naprosto přesně popsány. Vývojová dysfázie je specifická tím, že zasahuje celý jazyk jako systém, nejen výslovnost. Je vysoce pravděpodobné, že u žáka byly zjištěny agramatismy v řeči, záměna slovní zásoby, slova jsou vyslovována jenom z části nebo nahrazována úplně jinými zvuky. U vývojové dysfázie nelze podporovat pouze výslovnost, ale je nutné pracovat s celým systémem jazyka a jeho gramatikou.

U žáka je navíc popsána ještě jako dominantní vývojová dysartrie, to znamená, že se objevilo zřejmě poškození v oblasti mozku. Kombinace dysfázie a dysartrie je neobvyklá. Je-li uvedena dysartrie, tak se jedná o problémy i v motorice mluvidel. Práce s oromotorikou by měla být součástí každé vyučovací hodiny, motorika mluvidel by měla být tedy podporována v průběhu celého dne. Také sluchové vnímání by mělo být v průběhu dne opakovaně procvičováno nebo stimulováno. Rovněž porozumění řeči by mělo být podporováno a pedagog by se měl na to cíleně zaměřovat. Jelikož dysfázie zasahuje i do percepce, nestačí napsat, že porozumění řeči odpovídá věku. Je-li přítomna dysartrie a dysfázie, pak plán, že nácvik čtení a psaní se bude realizovat dle učebních osnov, je odvážný. Mělo by být spíše uvedeno, že to bude dle možností dítěte. Dítě má na nácvik čtení a psaní tři roky. Zvláště u tohoto dítěte, kdy sluchové vnímání není rozvinuto a je problém v motorice, je nevhodné postupovat tak rychle.

Další možnou vývojovou fází u vývojové dysfázie je dyslexie, která se však nemusí vyvinout. Přesto by mělo být dítě podporováno tak, aby se předcházelo těmto specifickým poruchám učení. U dětí s vývojovou dysfázií se vždy zařazují už v předškolním věku různé pomůcky a aktivity, které se snaží podporovat centra v mozku, která by mohla být oslabena ve vztahu ke čtení a psaní. Dále stanovení cílů, zlepšení výslovnosti je velice omezena, protože podstatou dysfázie není výslovnost, ale porušený systém jazyka. Je tedy nutné podporovat celý gramatický systém.

V současné době je výslovnost zařazována až sekundárně při práci s dětmi s dysfázií. Pokud není systém tak dramaticky narušen ve vývoji, pak je samozřejmě logické, že se akcentuje výslovnost, ale neměla by to být jediná oblast podpory.

V metodách výuky je multisenziorální přístup zvolen správně, ale měl by být zpřesněn. Mělo by být konkrétně uvedeno, jak se bude s dítětem pracovat a při čem se bude tento přístup používat. Dále není zřejmé, kdo bude kontrolovat a zlepšovat správnou artikulaci, protože pedagog ve škole k tomuto nemá kompetenci. Rovněž by mělo být zpřesněno, jak se bude pracovat s názornými pomůckami. Úpravy související s organizací výuky by se měly zaměřovat u dítěte na zajištění dominantního oka a ucha. Nestačí, že bude sedět v blízkosti pedagoga, musí být posazeno tak, aby mělo pedagoga v oblasti dominantního ucha a tabuli v zorném poli dominantního oka.

Oblast hodnocení žáka je popsána velmi nepřesně a nesrozumitelně. Tolerance vadné výslovnosti v hodnocení je naprosto samozřejmá, nelze hodnotit výslovnost, neboť není obsahem školního vzdělávání v žádném ročníku. Zřejmě se myslí tolerance vadné výslovnosti při čtení a mluvení. Mělo by být daleko lépe popsáno, že když dítě neslyší danou hlásku, nevyslovuje ji, tak ji logicky nemůže psát a číst přesně nebo správně. Doporučené hodnocení, jehož cílem je motivace žáka, je samozřejmě pro všechny děti v každém ročníku. Také navržené individuální hodnocení je druh hodnocení, které lze používat pro všechny žáky. V části hodnocení žáka chybí konkrétní stanoviska, která by mohla přispět k podpoře daného žáka. Měly by být přesně popsány postupy hodnocení při čtení, případně psaní písmen, při psaní slabik, slov, u diktátu, autodiktátu, opisu, přepisu.

Do části vymezené pro pomůcky by bylo dobré rozepsat, co má být obsahem pracovních listů a v čem se budou lišit od běžných pracovních listů pro ostatní žáky. Dále by měly být určeny konkrétní logopedické pomůcky, které by měly být používány (například bzučák). Do požadavků souvisejících s organizací práce učitele by mělo být zařazeno, že učitel by měl vždy zjišťovat míru porozumění žáka.

V podpůrných opatřeních v rámci domácí přípravy chybí konkrétní jméno logopeda, který má žáka v logopedické péči. Pokud se logopedická cvičení v daném ročníku zaměřují na určitou oblast, pak by měla být specifikována. Dále by mohlo být v plánu doplněno, jak bude pravidelná domácí logopedická příprava propojena se školní prací. Pokud je do metod výuky zařazeno kontrolovat a zlepšovat správnou artikulaci, tak by tento návrh měl být provázán i s touto oblastí domácí přípravy.

V doporučení podpůrných opatření jiného druhu je pozitivní, že jsou řešeny vztahy ve třídě. Možné pouhé sledování chování žáků nestačí. Je vhodné dětem vysvětlit způsob komunikace s tímto žákem i jeho vnímáním a jak podpořit komunikaci s ním. Je-li mluva dítěte nesrozumitelná nebo dítě nerozumí, pak je dobré ostatní spolužáky naučit, že by měly stát k dítěti čelem, že by mu měly dát šanci odezírat, a i oni by se měly učit odezírat z výrazů dítěte. Jestliže u dítěte vážně vývoj oromotoriky, lze předpokládat, že může být oslabena také grafomotorika, jemná motorika, a dokonce i hrubá motorika. Plán by mohl být doplněn o popis stavu hrubé a jemné motoriky a grafomotoriky u dítěte, návrh aktivit na její procvičení i v jiných předmětech, například při tělesné výchově. Dále je vhodná podpora rozvoje rytmu při hudební výchově, podpora zrakové diferenciacce a zrakové analýzy a syntézy i zrakové paměti při výtvarné výchově. Intenzivněji se věnovat grafomotorice a prvkům písma. Nácvič písmen tiskacích i psacích pomocí motoriky pohybu a hmatu. Sluchové vnímání podpořit u délky samohlásek bzučákem, případně stiskem na ruce, případně grafickým záznamem. Měkkost souhlásek podpořit pomocí tvrdých a měkkých kostek.

Hlásky, které dítě opravdu neslyší a nedokáže vyslovit, nemůže číst ani psát, a proto je potřeba zařadit učivo do dalšího ročníku. Nevhodný je nácvič čtyř typů současně písmen současně. Velké a malé tiskací písmeno a velké a malé psací písmeno cvičíme odděleně, vždy po jednom písmenu. Nejprve se nacvičuje velké a malé tiskací písmeno a při bezpečném čtení se teprve přistupuje k psaní, to je však standardní postup. Dítě píše tužkou tak dlouho, jak potřebuje. Pero se zařazuje, až když je to možné a dítě s tím souhlasí. Diktát písmen, slov a vět musí obsahovat pouze to, co dítě sluchem rozliší. Zařazují se kratší diktáty, pro dítě je velmi namáhavé sluchově rozlišovat text a převádět ho na text psaný. U jednotlivých písmen se zůstává tak dlouho, jak je potřeba, dokud dítě bezpečně nezvládne přiřazení zvuku k písmenu a bezchybné vybavení při čtení. Rychlost vybavení si písmene a přečtení písmene musí být dostatečně rychlá, aby bylo možné přejít k dalšímu písmenu. Při nedostatečné motorice mluvidel je pravděpodobné, že kromě chybně vyslovovaných hlásek bývá oslabena výslovnost i samohlásek, nejčastěji je to nedostatečné zaokrouhlení O, U, OU. Tyto tři samohlásky by se měly cvičit s dítětem nejlépe před zrcadlem, aby je dobře vyslovovalo, a ne pouze slyšelo. U dalších hlásek E, I bývá slabé zaostření. Je dobré nacvičit při nich široký úsměv, opět před zrcadlem.

Pro zlepšení zrakového vnímání je potřeba zařazovat aktivity, které podporují čtení zleva doprava, shora dolů, rovněž přechod ze stránky na stránku. Při čtení se zařazují texty doplněné obrázky, případně obrázkovými osnovami a zařazují se texty, v nichž některá slova jsou vyjádřena obrázkem. Poslech prózy či poezie by měl být krátký, aby dítě dokázalo sledovat celý úsek. Sluchové vnímání je pro dítě je náročné, namáhavé, proto by čtené texty neměly být dlouhé.

Čtení s porozuměním se začíná procvičovat tehdy, kdy už má technika čtení určitou kvalitu. Začínají se nejdříve slova, pak krátké věty. Po jejich zvládnutí je vhodná četba delších větných celků. K přečtení souvislého textu není nutné dojít v prvním ročníku. Obsah textu by měl být dítěti blízký. Mělo by znát, o čem se v textu píše. Pokud text obsahuje dítěti neznámé situace, se kterými se v životě nesetkalo, pak k porozumění textu nedojde nebo jeho pochopení bude komplikované. Je vhodné vybírat texty o dětském světě, který je dětem blízký. Pomáhá i zařazovat dramatizaci, které se může dítě aktivně účastnit. Prostřednictvím pantomimy může vyjadřovat svým tělem významy bez pomoci slov. Při nácvičování čtení slabik a slov je nutná podpora správného dýchání dítěte, aby proběhlo správné vázání písmen do slabik a vázání slabik do slov. Předcházíme tak dvojímu a tichému čtení, tedy defektnímu čtení. Je vhodné použít stínové čtení, kde jsou slabiky vyznačeny jinou tučností. Vedeme dítě k tomu, aby si při čtení ukazovalo prstem. Pravá a levá strana třídy může být označena písmenem.

6.2 Individuální vzdělávací plán pro 2. ročník

Individuální vzdělávací plán byl vytvořen pro osmiletou žákyni s odloženou školní docházkou o jeden rok. V doporučení školského poradenského zařízení má žákyně stanovený identifikátor znevýhodnění 07S0000, který označuje středně závažné poruchy učení. Poradenské zařízení doporučilo druhý stupeň podpůrných opatření s využitím individuálního vzdělávacího plánu. V charakteristice žákyně poradenské zařízení uvádí „*Kognitivní schopnosti žákyně, mohou-li se opírat o názor, jsou mírně akcelerovány. Dívčiny výkony ale negativně ovlivňují deficity v oblastech sluchového a zrakového vnímání a v řeči. Přítomná je zvýšená míra úzkostného prožívání. Testy poukázaly na oslabení v percepčně-motorických oblastech. Výraznější nezralost se projevila ve sluchové diferenciaci (rozlišování podobně znějících hlásek), obtíže s rozlišováním slov lišících se znělostí, měkčením i délkou samohlásek. Dívka má zkříženou laterální (má dominantní pravou ruku, vedoucí oko je levé). Zkřížená laterální může mít vliv na oslabenou úroveň vizuomotorické koordinace (spolupráce oka a ruky). Celková úroveň čtení je výrazně pod úrovní rozumových schopností dívky.*“

6.2.1 Popis individuálního vzdělávacího plánu pro 2. ročník poskytnutého základní školou

Na základě doporučení pedagogicko-psychologické poradny a žádosti zákonného zástupce žákyně zpracovala škola pro dívku individuální vzdělávací plán. Obsahuje identifikační údaje žákyně, údaje o pedagogických pracovnících a dalších subjektech, kteří se podílejí na jejím vzdělávání. V místě pro zdůvodnění je uvedeno, že individuální vzdělávací plán byl doporučen školským poradenským zařízením a zákonný zástupce žáka požádal o jeho zpracování.

Do oblasti priorit vzdělávání a dalšího rozvoje žáka (cíle vzdělávání) je zapsáno, že *ve všech předmětech zvládnout učivo 2. ročníku v plném rozsahu s přihlédnutím k individuálním potřebám žákyně*. Výuka je realizována podle individuálního vzdělávacího plánu v předmětech český jazyk, matematika, prvouka. V části vymezené pro metody výuky je doporučeno ponechat dostatek času ve všech předmětech na vypracování a kontrolu, do kterých se promítá dobrá úroveň čtení a psaní, tolerovat osobní pracovní tempo, umožnit dívce při práci používat zjednodušené přehledy gramatiky a v případě potřeby zadávat za domácí úkol kratší texty na čtení. Obsah vzdělávání i očekávané výstupy upravovány nejsou. Navržená podpůrná opatření související s organizací výuky doporučují častější kontakt se žákyní, průběžně ověřovat správné pochopení zadání (v případě potřeby dopomoc prvního kroku) a pedagogickou intervenci 1 hodinu týdně.

Je navržen ústní i písemný způsob zadávání a plnění úkolů s následným ověřováním porozumění úkolu a poskytnutí podpory v začátku práce. Ze způsobů ověřování vědomostí a dovedností je doporučeno ústní zkoušení, vhodně sestavené testy, preferovat vhodnější způsob ověřování vědomostí, u písemných testů poskytnout delší časový limit pro vypracování a kontrolu práce, povzbuzovat a ujišťovat o správnosti postupu. V oblasti hodnocení žáka jsou navržena tato podpůrná opatření: v psaném projevu zohlednit specifické chyby (vynechávání a záměnu písmen, vynechávání diakritických znamének, chyby v měkčení, komolení obtížnějších slov), tolerantně hodnotit tempo čtení, při hodnocení čtení respektovat aktuální úroveň čtenářských dovedností (možnost doplnit slovním hodnocením), hodnotit především to, co dívka stihne vypracovat (popř. hodnotit vydařenější část úkolu), hodnocení využít k motivaci, průběžně poskytovat podporu, povzbuzovat při plnění úkolu, ujišťovat o správnosti postupu (vzhledem k úzkostnému prožívání neúspěchu), oceňovat přístup, pokrok a zájem žákyně.

Jako pomůcky a učební materiály jsou navrženy pracovní listy, přehledy učiva, tabulky slovníky, názorný výukový materiál, sobory pro specifické poruchy učení (speciální učebnice pro výuku čtení, speciální didaktické materiály a pomůcky pro výuku čtení a psaní, výukový software pro žáky se specifickými poruchami učení. Podpůrná opatření jiného druhu nejsou v individuálním vzdělávacím plánu vymezena. V případě potřeby je ve třídě přítomen asistent pedagoga. Též je dívce doporučena pedagogická intervence školního speciálního pedagoga, který bude dívce poskytovat podporu v rozsahu 1 hodinu týdně. V oblasti pro spolupráci se zákonnými zástupci je stanovena podpora ze strany zákonných zástupců v rámci pravidelné domácí přípravy na vyučování, při zvládání nároků školy, zajistit pravidelný denní režim, opakování a procvičování učiva. Také je doporučeno rozvíjet oslabené oblasti (zejména rozvoj sluchového vnímání, náprava řeči), spolupracovat a komunikovat se školou, v případě potřeby kontaktovat třídního učitele, vedení školy. Součástí dohody mezi žákem a vyučujícím je pravidelná domácí příprava na vyučování, plnění domácích úkolů, opakování a procvičování potřebného učiva a pozornost ve vyučování. V podrobném popisu pro jednotlivé vyučovací předměty, ve kterých jsou uplatňována podpůrná opatření, je pro předmět Český jazyk zaznamenáno „Příloha č. 1“. Poskytnutá příloha obsahuje tematický plán pro předmět Český jazyk pro 2. ročník. Po detailním prostudování tematického plánu bylo zjištěno, že v něm chybí specifikace týkající se vhodných a konkrétních návrhů metod, forem a postupů pro práci s žákem s individuálními vzdělávacími potřebami.

6.2.2 Vyhodnocení individuálního vzdělávacího plánu a návrh na jeho doplnění pro vyučovací předmět český jazyk

Ze závěrů poradenského zařízení je zřejmé, že v prvním ročníku u dítěte došlo k chybnému nácviku čtení a psaní. Mělo dojít k dostatečně vhodným úpravám, tak aby se nerozvinula dyslexie, pravděpodobně získána nevhodnými metodami pro nácvik. V doporučení školského poradenského zařízení je specifikován nácvik čtení, který vychází z fáze nácviku otevřených slabik a navíc zdůrazňuje, že při nácviku čtení je potřeba zůstat v jednotlivých fázích tak dlouho, dokud to úroveň čtení vyžaduje. Kdyby tento fakt byl respektován v prvním ročníku a byly rozvíjeny oblasti zrakové a sluchové percepce, tak by pravděpodobně stav žákyně byl podstatně lepší.

Aktivity v rámci čtení a psaní má žákyně zvládnout do konce třetího ročníku. Tyto činnosti byly úspěšány a pravděpodobně dokončeny v dubnu v prvním ročníku. Vlivem toho zřejmě došlo k rozvinutí specifických poruch učení.

Žákyně má stále oslabené oblasti zrakového a sluchového vnímání. Deficity v řeči nejsou specifikovány. Priority ve vzdělávání, které jsou uvedeny v individuálním vzdělávacím plánu, by se měly zaměřovat na zlepšení v oblasti řeči, komunikace, v oblasti sluchového a zrakového vnímání (diferenciace, analýza, syntéza, paměť). Oslabení v percepčních motorických oblastech, které se opakovaně objevuje ve zprávách, není specifikováno dostatečně, působí nesrozumitelně. Dívka má zkříženou laterální, má-li vedoucí oko levé, pak by měla být zajištěna úprava psacích návyků a správného sezení za stolem. Žákyně píše pravou dominantní rukou, ale vedoucí oko má levé, proto by měla mít sešit posunutý vlevo, tělo více nakloněné levým ramenem nad stůl a pravý loket směřovat přes hranu stolu směrem do středu lavice. Celá pravá ruka může být až po loket na lavici. Je nutné, aby byla nejen tabule, ale i pedagog, pohybující se po třídě, v zorném poli dívky. Pro pedagoga je nezbytné, aby se pohyboval v poli dominantního ucha žákyně. Problémy sluchového vnímání jsou zjevné v diktátech, ve kterých žákyně vynechává diakritická znaménka. Je zřejmé, že při nácvičce čtení nedošlo k zafixování jeho techniky.

V podpůrných opatřeních v rámci doporučení školského poradenského zařízení se uvádí využívání gramatických přehledů a bzučáku, přehánět výslovnost u diktátu z důvodu, že má dívka potíže s rozlišováním délky hlásek, znělostí hlásek a s měkčením. Takové metody jsou nevhodné vzhledem k tomu, že dívka diktát vůbec psát nemá. Časový limit nedává možnost a prostor se rozvíjet a způsobuje, že sluchové vnímání je v tuto chvíli ještě více oslabeno. Uvedené pomůcky mají být využívány při nácvičce tehdy, až zvládne určitou úroveň, a pak je možné využít i testování formou diktátu.

Dále jsou rozepsány jednotlivé fáze nácvičce čtení, z nichž je patrné, že nezvládá vázané slabiky, respektive písmena do slabiky. Je důležité zaměřit se na rychlejší čtení písmen. V individuálním vzdělávacím plánu se uvádí, že čteme první hlásku a druhou mírně protahujeme, není uvedeno, kterou hláskou se začíná. Výhodnější by byla první hlásku úžinová, a pak se protahují obě. Pokud se volí závěrová hlásku, která je uvedena v příkladu *ma*, pak se hlásku drží do chvíle, než je přečtena druhá. Ve všech případech platí, že délka hlásek je prodloužena vždy ve všech pozicích. Navrhované vyslovování prvního písmene a potom přilepení druhého vede k tomu, že by mohlo dojít k dvojímu čtení. K postřehování může dojít ve chvíli, kdy umí číst dostatečně rychle slabiky, jinak jde spíše o tipování a dítě to stresuje a nácvičce se spíše komplikuje. Pokud dívka začíná vázáním písmen do slabik, pak je nevhodné doporučovat čtení vět a víceslabičných slov.

Jestliže se opět technika čtení úspěchá a zvolí se nevhodné metody, hrozí opětovné nezvládnutí a komplikace při nácviku čtení. Aby se dívka naučila číst v daném tříletém období, je potřeba nácvik dostatečně rozfázovat.

Priority ve vzdělávání v individuálním vzdělávacím by se měly týkat i rozvoje řeči, komunikačních dovedností, techniky čtení, respektive zlepšení techniky čtení a psaní. Do způsobu ověřování je správně navrženo poskytovat žákyni delší časový limit, hodnotit pouze to, co dívka stihla.

Spolupráce se zákonnými zástupci žákyně obsahuje rozvíjení oslabených oblastí, zejména rozvoj sluchového vnímání a náprava čtení. Není zřejmé, jakým způsobem budou rodiče rozvíjet sluchové vnímání, mělo by být v plánu specifikováno. Do individuálního vzdělávacího plánu by měla být jednoznačně doplněna podpora zaměřená na celkový rozvoj sluchového vnímání, zejména sluchové analýzy, syntézy, sluchové diferenciaci slova, respektive hranice slov, hranice slabik, ale také hranice vět. Věty nepřijímat jenom pasivně, ale i aktivně (například zadat slovo a přidávat další). Postupně rozvíjet větný celek až na osm slov.

Vést dívku ke čtení s porozuměním. Nejprve jednotlivá slova, po zvládnutí číst věty. Podpořit vnímání slyšeného pomocí dohodnuté signalizace (stisk ruky nebo tlačítka upozorňující na konce vět). Na začátku vět podtrhávat velká písmena, na konci vět označovat interpunkci. Vyprávět podle obrázkové osnovy, či pomocí otázkové metody. V říjnu se zaměřit na vyznačování i ostatních znamének na konci vět a na začátku vět velké písmeno. Pro podporu uvědomění si stavby slova zařadit rytmizace a roztleskávání. Je vhodné zařadit zrakové vyhledávání nejdelších či nejkratších slov v textu nebo těch, která obsahují určité písmeno na začátku, uprostřed nebo na konci. Přechtení nejdelších slov a odhadování, o čemž by text mohl být. V listopadu zvládnout samohlásky a dvojhlásky, dbát na precizní výslovnost zaokrouhlení a zaostření rtů, použít zrcátko, tvořit slabiky se samohláskami. V prosinci uplatňovat aktivity k rozvoji sluchového vnímání, pasivního i aktivního.

Soustavně dlouhodobě a systematicky zařazovat grafomotoriku, kresebné cviky, prvky písmen pro zlepšení psaní písmen. Používat metody – záznam pohádky v pěti slovech, záznam informací např. z média v pěti slovech, tvořit názvy k textu, dokončovat příběh slovně, použít metodu předvídání, vymýšlet rýmy pro rozvoj jazykového citu. Aktivity na rozšiřování zrakového pole - porovnávat dva příběhy, co je tam shodné, co odlišné, v případě tvorby slov v jazyce je vhodné podpořit obrázkem, aby se neoddělovala forma od obsahu.

6.3 Individuální vzdělávací plán pro 3. ročník

Individuální vzdělávací plán byl vytvořen pro žáka 3. ročníku, věk deset let, školské poradenské zařízení stanovilo identifikátor znevýhodnění 06S7S00, který označuje středně závažné poruchy chování a středně závažné poruchy učení. Poradenské zařízení stanovilo druhý stupeň podpůrných opatření s využitím individuálního vzdělávacího plánu. Podle školského poradenského zařízení se u chlapce projevila výraznější nezralost ve sluchové diferenciaci (rozlišování podobně znějících hlásek), má obtíže s rozlišováním slov lišících se znělostí, měkčením i délkou samohlásek. Oslabení se projevilo ve sluchové analýze slov (rozkládání slov na hlásky), dobře zvládne rozložit pouze jednoduchá slova. Ve psaní se na podkladě řečové vady a oslabeného sluchového vnímání projevují výrazné obtíže specifického charakteru (především vynechaná diakritická znaménka a písmena, komolení náročnějších typů slov, chyby v měkčení). Tempo čtení je pomalejší, techniku čtení nemá ještě optimálně zafixovanou. Porozumění textu je dobré. Schopnost koncentrace na práci je oslabená, vydrží kratší dobu, poměrně rychle nastupuje únava. Odborným lékařem byla diagnostikována porucha pozornosti bez hyperaktivity.

6.3.1 Popis individuálního vzdělávacího plánu pro 3. ročník poskytnutého základní školou

Individuální vzdělávací plán byl doporučen školským poradenským zařízením a zákonný zástupce žáka požádal o jeho zpracování. Úvodní část plánu obsahuje identifikační údaje žákyně, údaje o pedagogických pracovnících a dalších subjektech, kteří se podílejí na jejím vzdělávání. Navržené priority vzdělávání a dalšího rozvoje žáka (cíle individuálního vzdělávacího plánu) jsou formulovány takto: *Ve všech předmětech zvládnout učivo 3. ročníku v plném rozsahu s přihlédnutím k individuálním potřebám žáka.* Do části zahrnující předměty, jejichž výuka je realizována podle individuálního vzdělávacího plánu, jsou zapsány předměty český jazyk, anglický jazyk, matematika, prvouka.

Jako metody výuky (pedagogické postupy) jsou navrženy tyto možnosti. Ponechat dostatek času na vypracování a kontrolu úkolů, do kterých se promítá dobrá úroveň čtení a psaní. Tolerovat osobní pracovní tempo. V případě potřeby zadávat menší počet úkolů, ověřovat si porozumění pokynům, pochopení sdělení. Ověřovat, zda na úkolech, které jsou náročnější na pochopení verbální instrukce, pracuje správně. Umožnit chlapci při práci používat zjednodušené přehledy gramatiky. V předmětu český jazyk místo diktátu upřednostňovat doplňovací cvičení. Věnovat pozornost odůvodňování gramatických jevů. Psaní formou přepisů a diktátu však trénovat.

V předmětu anglický jazyk upřednostňovat při hodnocení metodu ověřování znalostí, při které bývá žák úspěšnější, využívat názor, tolerovat slova napsaná foneticky správně. V ostatních předmětech respektovat opatření a zohlednění popsaná výše, umožnit využívat tabulky a přehledy. V úpravě obsahu vzdělávání a úpravě očekávaných obsahů vzdělávání nejsou doporučeny žádné změny. V další části týkající se organizace výuky je navržen častější kontakt učitele se žákem. Též je doporučeno průběžně ověřovat správné pochopení, dopomoc prvního kroku, ověřovat si chlapcovu pozornost (častěji kontrolovat, zda se chlapec soustředí a zda pokračuje v činnosti správně, popřípadě navracet ho zpět k činnosti a pomoci mu se zpět zorientovat v textu). Chlapci bude věnována speciální pedagogická péče zaměřená na reedukaci specifických obtíží. Navrženým způsobem zadávání a plnění úkolů je kombinovaná forma (ústně, písemně). Při zadávání samostatné práce je doporučeno ověřovat porozumění instrukcím a v případě dopomoc prvního kroku. Jako způsob ověřování je navrženo ústní zkoušení, vhodně sestavené testy a preferovat vhodnější způsob ověřování vědomostí. Žák by měl být hodnocen klasifikačním stupněm. Doporučuje se zohlednit specifické chyby v písemném projevu (vynechávání a záměna písmen, vynechávání diakritických znamének, chyby v měkčení, komolení obtížnějších slov), preferovat doplňovací cvičení místo diktátu. Hodnotit především to, co chlapec stihne vypracovat, popřípadě hodnotit vydařenější část úkolu. Hodnocení využít k motivaci. Přihlížet k individuálním potřebám žáka a respektovat osobní tempo. Jako pomůcky a učební materiály jsou uvedeny přehledy učiva, zejména gramatické přehledy, názorný výukový materiál, speciální učebnice a didaktické materiály. Podpurná opatření jiného druhu nejsou v tomto plánu vymezena.

Z hlediska personálního zajištění úprav průběhu vzdělávání je ve třídě pro případ potřeby umožněno působení asistenta pedagoga. Chlapec také bude docházet 1x týdně na Předmět speciálně pedagogické péče ke školnímu speciálnímu pedagogovi. Součástí návrhů podpurných opatření je i vymezení spolupráce se zákonnými zástupci. Je doporučena pravidelná domácí příprava na výuku, zajištění pravidelného denního režimu, posilování oslabených oblastí (sluchové vnímání, jemná motorika, nácvik čtení), časté pravidelné čtení kratších textů s cílem zlepšit techniku a rychlost čtení. Usnadnit osvojování gramatického učiva formou vhodných pomůcek a přehledů. Zajistit pravidelnou logopedickou nápravu. V případě potřeby být v kontaktu s třídní učitelkou, vedením školy a pracovníky školského poradenského zařízení. V oblasti, kde se podrobně popisují podpurná opatření pro jednotlivé vyučovací předměty, je pro předmět český jazyk zapsáno *Příloha č. 1*. Poskytnutá příloha obsahuje tematický plán pro předmět Český jazyk pro 3. ročník.

Po podrobném prostudování tematického plánu bylo zjištěno, že v něm chybí specifikace týkající se vhodných a konkrétních návrhů metod, forem a postupů pro práci s žákem s individuálními vzdělávacími potřebami.

6.3.2 Vyhodnocení individuálního vzdělávacího plánu a návrh na jeho doplnění pro vyučovací předmět český jazyk

Z dokumentace žáka vyplývá, že je zanedbaná péče v oblasti sluchového rozvoje, sluchového a zrakového vnímání, uspěchaný nácvik čtení a psaní. Vlivem toho se pravděpodobně rozvinuly specifické poruchy učení. Podstata péče a podpory musí být zaměřena na rozvoj sluchového vnímání, které se nemůže rozvíjet při diktátech, jak je uvedeno v individuálním vzdělávacím plánu. Se žákem by mělo být aktivně cvičeno nejen jednu hodinu týdně v rámci předmětu speciální pedagogické péče, ale pravidelně každý den při různých předmětech.

Důležitý je rozvoj zejména sluchové diferenciaci. Problém je v tom, že při rozvoji sluchového vnímání musí být naprostý klid, aby se dítě mohlo soustředit. Jde tedy o to, zda je pedagog schopen klid v hodině zajistit. Dítě potřebuje přesně odezírat a napodobovat pomocí zrcadla, a také potřebuje dokonale slyšet. Vzhledem k tomu, že délka tohoto procvičování nemusí být delší než dvě minuty, je reálné, aby pedagog tuto aktivitu mohl zařadit do běžné hodiny a dítěti se dostalo potřebné a pravidelné péče.

Zmiňovaná informace v plánu o práci s chybou je nevhodná metoda, která se na prvním stupni základní školy nezařazuje, protože dochází ke zrakové fixaci chyby nikoliv správného tvaru. Je možné, že byla myšlena práce s vlastní chybou a následná zpětná vazba. Podstatné je zařazovat veškeré aktivity, které souvisejí se sluchovou analýzou, syntézou, rytmizací, sluchovou diferenciací, sluchovou pamětí, a také se zrakovou analýzou, syntézou, zrakovou diferenciací a zrakovou pamětí. Při psaní využívat rozvíjení obecné grafomotoriky, rozvíjení jemné motoriky, mnoho aktivit na jemnou motoriku, vizuomotoriku, a také zařazování kresebných cviků či prvků písma. U nácviku vyjmenovaných slov využívat obrázků k pochopení významu slov, postupovat pomalejším tempem, dokud není bezpečně zvládnutá určitá část, nepokračovat dál.

6.4 Individuální vzdělávací plán pro 4. ročník

Individuální vzdělávací plán byl vytvořen pro žáka 4. ročníku, věk deset let. Školské poradenské zařízení stanovilo identifikátor znevýhodnění 06T7M00, který označuje závažné poruchy chování a mírné poruchy učení. Poradenské zařízení stanovilo třetí stupeň podpůrných opatření s využitím individuálního vzdělávacího plánu. Podle školského poradenského zařízení kognitivní schopnosti odpovídají věku chlapce, odborným lékařem byla diagnostikována porucha pozornosti. U žáka je oslabená vizuomotorická koordinace, oslabená schopnost plánovat, oslabený numerický úsudek a schopnost počítat z paměti, výrazně oslabená orientace v sociálních situacích. Má výrazné obtíže v udržení koncentrace pozornosti, psychomotorický neklid, zvýšenou unavitelnost, sklony k impulzivním reakcím, nedomýšlí důsledky své činnosti. Obtížně udržuje kázeň, nespolupracuje.

Při psaní diktátu se projevil zvýšený počet specifických a pozornostních chyb (záměna písmen, vynechaná písmena, komolení náročnějších typů slov; na začátku vět psal malá písmena, zapomínal ukončovat věty tečkou). Písmo je méně úhledné, ale čitelné. Tempo psaní je překotné, patrně je časté přeškrtování, přepisování. Také při přepisování textu se projeví obtíže specifického charakteru a porucha pozornosti, často přerušovat činnost, ztrácel se v textu (nutná dopomoc při orientaci v textu). Celkový výkon v psaní je pod úrovní rozumových schopností chlapce. Výkony ve čtení odpovídají pásmu širší normy, při hlasitém čtení přečetl 55 slov/minuta, četl plynule, pomocí návodných otázek byl schopen text reprodukovat. Při tichém čtení četl pomalejším tempem, porozumění čteného textu bylo dobré. Výborně zvládl testy zaměřené na zrakové vnímání (dobře rozlišil zrcadlové tvary, tvary lišící se jemným detailem). Přiměřeně je rozvinutá oblast sluchového rozlišování. V testu zaměřeném na sluchovou analýzu a syntézu slov měl potíže s rozkládáním a skládáním náročnějších typů slov (například kouluje, karamela, králíkárna).

6.4.1 Popis individuálního vzdělávacího plánu pro 4. ročník poskytnutého základní školou

V individuálním vzdělávacím plánu je uvedeno, že vzdělávací plán byl doporučen školským poradenským zařízením a zákonný zástupce žáka požádal školu o jeho zpracování. V úvodní části jsou zaznamenány identifikační údaje žáka, informace o pedagogických pracovnících a dalších subjektech podílejících se na jeho vzdělávání. Jako prioritou vzdělávání a dalšího rozvoje žáka je stanoven cíl, že žák ve všech předmětech zvládne učivo 4. ročníku s přihlédnutím k jeho individuálním potřebám.

Výuka bude realizována podle individuálního vzdělávacího plánu ve všech předmětech a plán učiva a časové rozvržení je stanoven v příloze č. 1. V další části individuálního vzdělávacího plánu jsou navrženy metody výuky (pedagogické postupy). Doporučen je individuální přístup, individualizovaná výuka. Je nezbytné ověřovat si, zda žák porozuměl zadání nebo výkladu. Poskytovat podporu v začátku práce na řešení úkolu (dopomoc prvního kroku).

Práci rozdělovat do více dílčích kroků. Ověřovat pracovní postup (dopomoc s plánováním jednotlivých kroků řešení). Průběžně kontrolovat, zda na úkolech pracuje správně. Klást důraz na pochvaly a motivační prostředky při práci s žákem. Ponechat dostatek času na vypracování i kontrolu úkolů, zohlednit pracovní tempo, modifikovat obtížnost a délku úkolů, vést však k dokončování úkolů v rámci svého tempa. Předcházet projevům souvisejícím s poruchou pozornosti (kolísání pozornosti, psychomotorický neklid, výkyvy v práci, ve výkonech nižší sebekontrola. Při poklesu pozornosti nebo při únavě je vhodné častěji střídat činnosti a formy práce. V průběhu hodiny upozorňovat na změnu tématu, změnu činnosti, pokračování ve výkladu, při výkladu zaznamenávat nové pojmy na tabuli, před položením otázky žáka nejdříve oslovit, v průběhu hodiny zařazovat krátké relaxační přestávky, aktivní odpočinek.

Je navrženo dbát na důslednost, jasnost a srozumitelnost ve výuce. Důsledná kontrola by měla být prováděná nedirektivním, taktním způsobem. Důležitá je i podpora důvěry u žáka. Ve výuce pokládat dílčí návodné otázky pro lepší vybavování, častější opakování informací. Vést žáka k sebekontrolě a respektování přirozené autority. Uplatňovat multisenzoriální přístup.

Zadávání úkolů by mělo probíhat individuálně, ověřovat si, zda chlapec porozuměl instrukcím a požadavkům, podle potřeby zadávané úkoly krátit, přizpůsobit obtížnost, popřípadě zadání přečíst, poskytnout širší vysvětlení, rozsáhlejší práci pomoci rozdělit na dílčí části, vyznačit klíčová slova v textu a u vypracování písemných úkolů poskytnout delší čas. Jako způsob ověřování vědomostí preferovat ústní zkoušení, v případě potřeby dopomoci návodnými otázkami. V testech zvolit větší písmo, širší linky, zjednodušit zadání nebo podtrhnout klíčové informace, barevně odlišit příklady. Počítat s proměnlivým výkonem a v případě neúspěchu poskytnout možnost opravy. Součástí dokumentu jsou doporučení, jak žáka hodnotit. Navržené možnosti jsou formulovány takto. *Zohlednit pracovní tempo. Hodnotit především to, co chlapec stihne vypracovat, co nestihne, lze dozkoušet ústně. Zohlednit chyby z nepozornosti, tolerovat specifické chyby v písemném projevu (záměnu, vynechání písmen, komolení náročnějších slov).*

V případě neúspěchu umožnit opravu. Využívat individuální formativní hodnocení (posilování motivace, pozitivní zpětná vazba, sebehodnocení, popřípadě systém nálepek). Hodnocení využít k motivaci. Hodnotit i dílčí kroky postupů, nejen výsledek ocenit i část dobře provedeného úkolu.

Mezi pomůcky a učební materiály jsou zahrnuty přehledy učiva, schémata a názorný výukový materiál. Do podpurných opatření jiného druhu je zařazeno doporučení zaměřit se na podporu pozitivních vztahů ve třídě. Personální podpora asistenta pedagoga nebo jiného pedagogického pracovníka není navržena. Nezbytnou součástí individuálního vzdělávacího plánu jsou vymezení spolupráce se zákonnými zástupci žáka, která se týkají, zajištění pravidelného režimu a pravidelné domácí přípravy na výuku, každodenní důsledné kontroly sešitů a zadaných úkolů, opakování a procvičování učiva, osvojování učiva pomocí přehledů a pomůcek, rozvíjení oslabených oblastí (rozvíjet soustředění, seberegulační vlastnosti), učení organizace prostoru, času a postupu práce. Důležitá je i spolupráce a komunikace zákonného zástupce žáka se školou a pravidelně se informovat u třídní učitelky na prospěch a chování žáka. Zároveň dokument vymezuje způsob dohody mezi žákem a vyučujícím. Jedná se o plnění domácích úkolů, opakování a procvičování potřebného učiva a snahu o dostatečnou domácí přípravu na vyučování.

Na místě, které je určeno pro podrobný popis jednotlivých vyučovacích předmětů, ve kterých jsou uplatňována podpurná opatření, je v kolonce pro vyučovací předmět Český jazyk zapsáno *Příloha č. 1*. Poskytnutá příloha obsahuje tematický plán pro předmět Český jazyk pro 4. ročník. Po podrobném prostudování tematického plánu bylo zjištěno, že v něm chybí specifikace týkající se vhodných a konkrétních návrhů metod, forem a postupů pro práci s žákem s individuálními vzdělávacími potřebami.

6.4.2 Vyhodnocení individuálního vzdělávacího plánu a návrh na jeho doplnění pro vyučovací předmět český jazyk

Jedná se o práci se žákem, který má potíže s pozorností. Pro vyučovací předmět český jazyk z toho nevyplývají zásadní změny. Navržený individuální vzdělávací plán respektuje doporučení školního pedagogického zařízení a je poměrně podrobný a dostačující. Dítě bude mít zřejmě chudou slovní zásobu a nemá představu, co si má pod jednotlivými slovy představit, některé výrazy pro něj mohou být úplně prázdné. Pravděpodobně komolí jen ta slova, kterým nerozumí, nebo nechápe jejich význam. Proto je nutné podporovat komunikaci, která vznikla na základě jeho zkušeností a smyslového vnímání.

Naplňovat obsahy slov by mohl pomocí prožitku, vizualizace, popřípadě sledování videa nebo využití dalších informačních technologií. Žák má oslabenou vizuomotoriku, proto je třeba uplatňovat podporu při psaní, například jednotažky, spojování bodů, tvarů. Důležité je mu správně strukturovat veškerý čas ve škole, měl by znát plán práce v jednotlivých hodinách i denní plán. V průběhu vyučovací hodiny je vhodné žákovi sdělovat, jak dlouho bude ještě aktivita trvat. Pedagog by měl vyžadovat, aby se podílel na organizaci dne a tím cvičit jeho představu o uspořádání dne.

Možnost strukturovat denní činnosti umožní dítěti získat přehled, jak budou aktivity následovat. S pomocí strukturovaného učení se bude i lépe časově orientovat. Je důležité podporovat u žáka systém strukturování, který napomáhá žákovi k vlastní sebekontrolě. Rovněž se tímto způsobem dají rozplánovat činnosti, ohledně cvičení a úkolů v českém jazyce.

6.5 Individuální vzdělávací plán pro 5. ročník

Individuální vzdělávací plán byl vytvořen pro žákyni 5. ročníku s odloženou školní docházkou o jeden rok, věk jedenáct let. Školské poradenské zařízení stanovilo identifikátor znevýhodnění 00T0000, který označuje jiné speciálně vzdělávací potřeby vyplývající ze zdravotního stavu dlouhodobého charakteru. Poradenské zařízení stanovilo druhý stupeň podpůrných opatření s využitím individuálního vzdělávacího plánu. Závěry z vyšetření žákyně ve školském poradenském zařízení hovoří o oslabených kognitivních schopnostech, profil poukazuje na nerovnoměrné zrání CNS. Výrazně je oslabena krátkodobá paměť, a hlavně schopnost reorganizace informací. Obtíže dělá také dívce zaměření se na detail, kdy pro přehlédnutí důležitých objektů dochází k výraznější chybovosti. Výrazněji jsou oslabeny percepční schopnosti, prostorová analýza a schopnost představit si vztah mezi částmi a celkem. Hůře se rozvíjí logické myšlení. Do celkových výkonů dívky se promítá úzkostnost, přirozená pomalost při řešení úloh, nedostatečná paměťová kapacita, nízké kognitivní schopnosti a obtíže v koncentraci pozornosti. Pracovní tempo dívky je pomalejší, zejména při úkolech vyžadujících dobrou úroveň zrakového vnímání a vizuomotorické koordinace. Přetrvává oslabení percepčně-motorických oblastí (zejména zrakového a sluchového vnímání, senzomotorické koordinace – součinnost smyslového vnímání s oblastí motoriky). Oslabení v oblasti sluchové analýzy a syntézy slov zvládá pouze jednodušší typy slov. Výrazně oslabená je vizuomotorická koordinace, toto oslabení se promítá do psaní a do dalších činností vyžadujících přesnou spolupráci oka a ruky, plynulé vedení očního pohybu. Tempo čtení je pomalejší (38 slov/minuta). Plynulost čtení je narušena zářkami při čtení náročnějších typů slov.

Dívka text následně reprodukovala pomocí návodných otázek, na doplňující otázky odpověděla převážně správně. Při psaní diktátu psala pomalejším tempem, projevil se zvýšený počet chyb (především vynechávání a záměna písmen, komolení náročnějších typů slov, chyby v měkčení, ve spodobě). Dívka při psaní sklání hlavu příliš nízko nad stolem (patrně z důvodu potřeby zvýšené kontroly, patrně zvýšený tlak na tužku). Lépe zvládla přepis, projevil se jen mírně zvýšený počet chyb.

6.5.1 Popis individuálního vzdělávacího plánu pro 5. ročník poskytnutého základní školou

Individuální vzdělávací plán byl žákyni doporučen školským poradenským zařízením. Na základě žádosti zákonných zástupců dívky škola vytvořila daný plán. V úvodní části jsou zapsány identifikační údaje o žákyni, informace o pedagogických pracovnících a dalších subjektech, kteří se podílejí na jejím vzdělávání.

V oblasti priorit vzdělávání a dalšího rozvoje žáka je vymezen cíl individuálního vzdělávacího plánu, kterým je zvládnutí učiva 5. ročníku ve všech předmětech s přihlédnutím k individuálním potřebám žákyně. Předměty, ve kterých by měla být výuka realizována podle individuálního vzdělávacího plánu, jsou Český jazyk, Anglický jazyk, Matematika, Vlastivěda, Přírodověda, Informatika.

Do oblasti specifikovaných podpůrných opatření jsou navrženy tyto metody výuky a pedagogické postupy. V průběhu výuky poskytnout dívce dostatek času na vypracování a kontrolu úkolů. Zohlednit pracovní tempo. Respektovat osobní tempo čtení, nechat více času na přečtení zadání a na vypracování úkolů. Ověřovat porozumění zadání úkolu. Prověřovat, zda na úkolech pracuje správně, v případě potřeby dopomáhat prvním krokem. Využívat pozitivní motivaci, častější pochvalu a povzbuzení. Podle potřeby krátit zadávané úkoly, popřípadě je zadávat po částech, zaměřovat se více na správnost, než na rychlost a na splnění všech úkolů. Oceňovat kvalitu výkonu, snahu a zájem. Vytvářet výukové příležitosti, ve kterých může dívka využít své silné stránky a osvojené dovednosti tak, aby mohla zažívat úspěch. Uplatnit multisenzoriální přístup. V diktátu využít možnosti zkráceného rozsahu. V doplňovacích cvičeních buď procvičovat jeden pravopisný jev, nebo dívku předem upozornit na přítomnost více jevů a pojmenovat je. Při čtení podporovat porozumění čtenému, upřednostnit kvalitu před kvantitou. Vhodná je diferenciací učiva. Procvičovat a upevňovat to, co je praktické a potřebné pro život a další ročníky v základní škole, s některými částmi učiva lze dívku seznámit bez aspirace na plné a automatické ovládnutí s podmínkou splnit očekávané výstupy pro daný ročník.

Je doporučeno omezit zadávání úkolů, které jsou časově limitované a výkonově orientované. V předmětu Matematika respektovat výše popsaná opatření a zohlednění, k diktovaným příkladům umožnit žákyni zrakovou oporu (dát k dispozici předepsané příklady), a tolerantně hodnotit sníženou kvalitu rýsování v geometrii. V předmětu Anglický jazyk upřednostňovat při hodnocení metodu ověřování znalostí, při které bývá žákyně úspěšnější a tolerovat slova napsaná foneticky. V úpravě obsahu vzdělávání a úpravě očekávaných výstupů vzdělávání nejsou doporučeny žádné změny. Následující část je vymezena pro podpůrná opatření související s organizací výuky. Je doporučen častější kontakt s vyučujícím (žákyni posadit v blízkosti učitele, ověřovat porozumění úkolu, dopomoc s prvním krokem, průběžná kontrola plnění úkolu). Dál je navrženo umožnit žákyni při práci používat zjednodušené přehledy gramatiky a poskytnout delší dobu na zafixování probírané látky. Získané vědomosti a dovednosti často opakovat, fixovat a vracet se k probranému učivu. Poskytovat přiměřenou míru pochvaly, povzbuzení a podpory sebevědomí. Podporovat snahu, aktivitu a motivaci. Posilovat pozitivní vztahy ve třídě. Pedagogická intervence by se měla zaměřit na přípravu na vyučování 1 hodinu týdně. Úkoly zadávané žákyni by měly odpovídat jejím schopnostem a možnostem, a zároveň splňovat požadavky zvládnout základní učivo. Podle potřeby ukládat menší počet úkolů.

Jako způsob ověřování vědomostí a dovedností je vhodné preferovat takový způsob ověřování vědomostí, při kterém je dívka úspěšnější. U žákyně by se mělo počítat s proměnlivým výkonem, v případě neúspěchu poskytnout možnost opravy. Při hodnocení žáka je doporučeno upřednostnit individualizovaný přístup, využívat kriteriální hodnocení, kde jsou kritéria nastavena podle možností dívky a neporovnávat s normou třídy. Hodnotit především to, co žákyně umí, upřednostnit kvalitu před kvantitou. Přihlížet k individuálním potřebám, schopnostem a možnostem žákyně. Zohlednit pracovní tempo a nehodnotit to, co nestihla. Posuzovat i dílčí kroky, průběh a postup při řešení úkolů, ocenit i část dobře provedeného úkolu. V písemném projevu zohlednit chyby specifického charakteru. Tolerovat fonetické psaní v cizím jazyce. Hodnocení využít k motivaci. Volit vhodné způsoby hodnocení, kterým může být sebehodnocení i alternativní způsob hodnocení (pochvala, nálepky, vzkazy, doporučení).

Nezbytnou součástí plánu jsou zvolené pomůcky a učební materiály (přehledy učiva, pracovní listy, tabulky, názorný výukový materiál). Podpůrná opatření jiného druhu v individuálním vzdělávacím plánu nejsou uvedena. Jako personální podpora pro zajištění úprav průběhu vzdělávání je dívce poskytnuta pravidelná pedagogická intervence v rozsahu jedné hodiny týdně.

Zásadní je i spolupráce se zákonnými zástupci žákyně, která je v dokumentu takto formulována. *Podporovat žákyni v rámci pravidelné domácí přípravy na vyučování. Zajištění pravidelného denního režimu. Opakování a procvičování učiva. Spolupráce a komunikace se školou. Dohoda mezi žákem a vyučujícím má stanovena tato pravidla. Opakovat a procvičovat učivo v rámci domácí přípravy, plnit domácí úkoly, pravidelně se připravovat na vyučování v rámci pedagogické intervence a respektovat metodické vedení pedagogického pracovníka.* V podrobném popisu pro jednotlivé vyučovací předměty, ve kterých jsou uplatňována podpůrná opatření, je pro předmět Český jazyk zaznamenáno „Příloha č. 1“. Poskytnutá příloha obsahuje tematický plán pro předmět Český jazyk pro 5. ročník.

Po důkladném prostudování tematického plánu bylo zjištěno, že v něm chybí specifikace týkající se vhodných a konkrétních návrhů metod, forem a postupů pro práci s žákyní s individuálními vzdělávacími potřebami.

6.5.2 Vyhodnocení individuálního vzdělávacího plánu a návrh na jeho doplnění pro vyučovací předmět český jazyk

Dívka má problémy s krátkodobou pamětí. Při výuce české jazyka se doporučuje pracovat s tvorbou vět, a to tak, že se zadá slovo a postupně se vytváří věta, jejíž délka se obsahově zvětšuje. Větu o určité délce je možné opakovat kolikrát se jí vejde na jeden výdech, čímž můžeme podpořit i správné dýchání, které potřebujeme při správné technice čtení. Dále potřeba podporovat zřetězení a syntézu (na obrazech, které představují realitu i abstrakci). Oslabenou prostorovou analýzu je možné rozvíjet vhodnými pomůckami, například prostorové puzzle, z různých dílů stavebnice skládat objekty. Na rozvoj logického myšlení lze využít aktivit v rámci systému logiku, i různých her pro jednoho hráče ze série Mindok. Dívka by měla procvičovat vizuomotoriku (jednotažky), oslabené sluchové vnímání, stále procvičovat analýzu, syntézu, diferenciaci, lokalizaci zvuku, rytmizaci, sluchovou paměť, učit se říkadla s pohybem. Stále se zaměřovat na grafomotorická cvičení a koordinační cviky. Pro přílišný tlak na tužku, bylo by vhodné ještě stále pracovat s črtáním. Při diktátu spíše volit autodiktát. Při češtině lze interpunkci vyznačovat barevně.

Závěr

Individuální vzdělávací plán je jeden z nejdůležitějších podpůrných prostředků, jehož cílem je umožnit žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami úspěšně vzdělávání. Tento dokument by měl být zpracovaný tak, aby navrhovaná podpůrná opatření byla účinná a co nejvíce usnadnila žákovi zvládnout úskalí vyplývající z jeho speciálních vzdělávacích potřeb. Předkládaná diplomová práce zabývající se individuálním vzdělávacím plánem pro český jazyk v primárním vzdělávání si kladla za cíl analyzovat pět vzdělávacích plánů, zjistit efektivitu těchto plánů a vyhodnotit podpůrná opatření. Zjistilo se, že v individuálních vzdělávacích plánech chybí specifikace podpůrných opatření pro předmět český jazyk. Nejsou v něm přímo stanoveny vhodné vyučovací metody a postupy pro výuku žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Největší změny v IVP se týkaly doplnění podpůrných opatření z oblasti rozvoje sluchového vnímání. Obecně lze doporučit u všech pěti sledovaných žáků zařazovat vhodné metody a postupy zaměřené na rozvoj slovní zásoby a zlepšení vyjadřovacích schopností. Učit se orientovat v různých krátkých textech, ve větách, přehledech, tabulkách, horizontálně i vertikálně. Slovní zásobu nezvyšovat jenom aktivně, ale také pasivně, vnímáním, rozlišováním významu, aktivním přiřazováním významu pomocí poskytnutého obrazu, zkušenosti, věci, objektu nebo možnosti sledovat děj. Dále rozvíjet pragmatickou stránku řeči, její komunikační funkci, nabízet situace, v nichž mohou formulovat věty tak, aby splnily daný komunikační záměr. Zařazovat určitá relaxační cvičení, ať už je to protažení při psaní, možnost zvednout se z lavice a znova se posadit. Mechanicky se naučit formulovat žádosti o pomoc nebo o podporu ke konkrétním aktivitám a k učivu, které se probírá. Zdůvodňovat smysl jednotlivých aktivit a jejich vzájemnou souvislost. Hodnotit pouze to, co žák stihne, respektovat individuální tempo a temperament, poskytnout delší čas na práci. Zadanou práci nedokončovat o přestávce, po vyučování ani doma. Je vhodné častější opakování učiva. Způsob zadávání úkolu musí být jasný, stručný, jednoznačný, musí být prováděna kontrola porozumění úkolu a kontrola plnění úkolu.

Individuální vzdělávací plán je velmi důležitým dokumentem pro vzdělávání žáka se speciálními vzdělávacími potřebami a požadavky na jeho vypracování vyplývají ze školské legislativy. Analyzované plány jsou tak částečně dysfunkční a jejich účel není zcela naplněn.

Závěrem lze doporučit pedagogům, aby vynaložili větší úsilí a snahu při vytváření individuálních vzdělávacích plánů. Předkládaná práce může být návodem i inspirací pro všechny pedagogy, kteří vytvářejí individuální vzdělávací plán pro žáky 1. stupně v oboru Český jazyk a literatura a podílejí se na jejich výchově a vzdělávání..

Resumé

This thesis deals with the issue of the Individual Learning Plan for Czech Language in Primary Education. The main aim is to analyse five plans, to find out quality and efficiency of these documents and to evaluate mentioned supporting measures. The theoretical background discusses knowledge concerning contemporary education concept, education of pupils with the special educational needs, supporting measures, inclusive education and Framework Education Programme for Elementary Education. Key section is focused on the description of individual learning plan. Realized research of five individual learning plans showed principal defect which consists in insufficient adjustment of the document for pupils' special needs education. In the place of supporting measures specification is written *Annexe I*, which is thematic plan. But this document is not modified for the pupils with the special needs so there are not directly determined suitable methods for the education with them. Some suitable methods are suggested.

Seznam literatury

- BARTOŇOVÁ, M. *Inkluzivní didaktika v základní škole se zřetelem na edukaci žáku s lehkým mentálním postižením*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-6560-4.
- BOČKOVÁ, B.; VÍTKOVÁ, M. *Podpora žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v kontextu inkluzivního vzdělávání*. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8508-4.
- ČADILOVÁ, V.; ŽAMPACHOVÁ, Z. *Tvorba individuálních vzdělávacích plánů: Pro žáky s poruchou autistického spektra*. Praha: Pasparta Publishing, 2016. ISBN 978-80-88163-39-8.
- HAVEL, J. *Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na 1. stupni základní školy jako východisko inkluzivní didaktiky*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7150-6.
- JUCOVIČOVÁ, D. a kol. *Individuální vzdělávací plán pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami*. Praha: Nakladatelství D + H, 2009. ISBN 978-80-87295-00-7.
- JUCOVIČOVÁ, D.; ŽÁČKOVÁ, H. *Reedukace specifických poruch učení u dětí*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0645-3.
- KAPRÁLEK, K.; BĚLECKÝ, Z. *Jak napsat a používat individuální program*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-824-1.
- KENDÍKOVÁ, J. *Vzdělávání žáka s SVP*. Praha: Raabe, 2016. ISBN 978-80-7496-213-4.
- LECHTA, V. (ed.). *Základy inkluzivní pedagogiky: dítě s postižením, narušením a ohrožením ve škole*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-679-7.
- LECHTA, V. (ed.). *Inkluzivní pedagogika*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1123-5.
- MICHALÍK, J.; BASLEROVÁ, P.; FELCMANOVÁ, L. a kol. *Katalog podpůrných opatření. Obecná část. Pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu zdravotního nebo sociálního znevýhodnění*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4675-2.
- POKORNÁ, V. *Cvičení pro děti se specifickými poruchami učení: rozvoj vnímání a poznávání*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-350-5.
- SVOBODA, P. *Zábavná cvičení pro rozvoj čtení: oční pohyby, rozlišování znaků a písmen*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-956-9.

ZÁMEČNÍKOVÁ, D.; VÍTKOVÁ, M. *Současné trendy v inkluzivním vzdělávání se zaměřením na žáky se speciálními vzdělávacími potřebami v ČR a v zahraničí – teorie, výzkum, praxe*. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-8098-0.

ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení: specifické vývojové poruchy čtení, psaní a dalších školních dovedností*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-71-78-800-7.

ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program: nástroje pro prevenci, nápravu a integraci*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0044-4.

Internetové zdroje

MŠMT. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2017*. [online]. Praha: 2017. [cit. 2018-02-19]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>.

MŠMT. *Vyhláška č. 27 o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných*. [online]. 2016. [cit. 2018-01-18]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaska-c-27-2016-sb-o-vzdelavani-zaku-se-specialnimi-2>.

NÚV. *Metodika pro nastavování podpůrných opatření ve školách ve spolupráci se školskými poradenskými zařízeními*. Praha: NÚV. 2014/2016. ISBN 978-80-7481-085-5.

PRŮCHA, J. *Speciální vzdělávací potřeby: spor o realizaci ve školách*. [online]. 2018. [cit. 2018-01-18]. Dostupné z: <http://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=550&lang=cs>.

VALENTA, M. a kol. *Katalog podpůrných opatření. Dílčí část. Pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu mentálního postižení nebo oslabení kognitivního výkonu*. Olomouc: 2015. ISBN 978-80-244-4688-2.

ZÁKON č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Český Těšín: PORADCE. 2016. ISSN 1802-8322.